

Självständigt arbete (15 hp)

Författare: Örlkn Paula Wallenburg	Program/Kurs
Handledare: Docent Dan Öberg	HSU16-18/HSU 9
Kurskod: 2HU067	Antal ord: 14001
MILITÄRSTRATEGISK DOKTRIN En kompass som behöver deriveras?	
<u>Sammanfattning:</u> En del av doktrinforskningen berör att doktriner som redskap för det militära har en rad disparata betydelser som är motsägelsefulla. Detta orsakar doktrindilemmat. Exempelvis är det svårt för doktrin att både kunna ge tydlig inriktning till landets försvarsmakt samtidigt som doktrinen ska vara anpassningsbar till en värld i förändring. Argument för doktrinen olika syften och nyttofunktion framförs ofta i relation till hur robust doktrinen kan och bör vara mot en föränderlig värld. Svensk militärstrategisk doktrins syften är ambitiös i omfång och omfattar exempelvis funktioner som inriktande, utbildande, signalerande och vägledande. I föreliggande arbete formuleras frågeställningar som besvarar huruvida och på vilket sätt det är möjligt att kommunicera samtliga syften deklarerade i MSD. Analysen sker genom diskursanalys där olika meningsbetydelserna i doktrintexten undersöks. Metoden är poststrukturalistisk dekonstruktion vilket innebär att motsatsförhållanden i texten påvisas och framförs vilket skapar andra diskurser än de som normalt framträder som självklara. Utifrån detta diskuteras huruvida diskurserna bidrar till att stärka argument för doktrinsyftenas funktion. Resultatet påvisar att dekonstruktionen frambringar motsägelsefull kommunikation av samtliga analyserade doktrinsyften vilket innebär att doktrindilemmat är aktuellt för MSD.	
<u>Nyckelord:</u> Doktrin, doktrindilemma, diskurs, poststrukturalism, dekonstruktion, Jacques Derrida	

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1	INLEDNING	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Forskningsöversikt	4
1.2.1	Behövs en doktrin?.....	4
1.2.2	Syftet med doktrin	5
1.2.3	Hur kan doktrin användas?.....	6
1.2.4	Sammanfattning.....	8
1.3	Problemformulering och syfte.....	9
1.3.1	Problemformulering	9
1.3.2	Syfte och frågeställning	9
1.4	Disposition.....	9
2	TEORI	10
2.1	Vad är en diskurs?	10
2.2	Diskursanalysens filosofiska utgångspunkt.....	11
2.3	Diskursanalys som angreppsätt	13
2.4	Dekonstruktion som diskursanalys.....	15
2.5	Sammanfattning och teoriernas innebörd för föreliggande doktrinanlys.....	17
3	METOD	18
3.1	Inledande reflektion.....	18
3.2	Teoretisk och metodologisk utgångspunkt	19
3.3	Operationalisering genom sous rature och lappkast.....	20
3.3.1	Operationaliseringsexempel – zombien.....	23
3.4	Material och avgränsningar	23
4	ANALYS AV MSD	24
4.1	MSD som utbildande	24
4.1.1	Inledning.....	24
4.1.2	Strategi och militärstrategi	25
4.1.3	Krigföring och krishantering	28
4.1.4	Sammanfattning doktrin som utbildande.....	31
4.2	MSD som inriktande	31
4.2.1	Inledning.....	31
4.2.2	Tröskel.....	32
4.2.3	Tillsammans vinna - enskilt undvika att förlora.....	33
4.2.4	Sammanfattning doktrin som inriktande	35
4.3	MSD som trossystem.....	35
4.3.1	Inledning.....	35
4.3.2	Kompass	35
4.3.3	Sammanfattning doktrin som trossystem	37
4.4	Kommunicerar MSD sina syften?	37
5	AVSLUTNING	39
5.1	Diskussion av resultatet.....	39
5.1.1	Sammanfattning.....	39
5.1.2	Doktrin och kriget.....	40
5.2	Reflektion	41
5.3	Fortsatt forskning	42
6	REFERENSER	42

1 Inledning

1.1 Bakgrund

I Militärstrategisk doktrin – MSD 16 (MSD) inledning förmedlar doktrinförfattarna samt Överbefälhavaren (ÖB) samstämmigt vad avsikten och syftet med doktrinen är. Den övergripande målsättningen är *inriktning* av Försvarmaktens användning av stridskrafter; MSD ska fungera som en *kompass* för *hur* Försvarmaktens personal ska tänka framför *vad* personalen bör tänka. Utöver att fungera som ett inriktande verktyg har MSD ambitionen att, i urval, fungera som militärstrategisk utgångspunkt, förändringsmotor och ett medel för strategisk kommunikation. Kärnan i MSD är det militärstrategiska konceptet som ska förstås som den bärande idén i doktrinen och som förmedlar hur Sveriges militära försvar ska nyttjas (Försvarmakten, 2016:9ff). Konceptet innebär att *Sverige ska försvaras* och att det sker med försvarsoperationerna: "...tillsammans med andra vinna kriget alternativt enskilt undvika att förlora." (ibid:54)

Formuleringen av det militärstrategiska konceptet är märkligt eftersom det är paradoxalt att tala om seger i sammanhang av förlust; att *vinna* genom att *inte förlora*. En etablerad uppfattning om krig är att det vinnas genom vinst, inte genom en icke-förlust. I MSDs militärstrategiska koncept finns således ett motsatsförhållande som blir paradoxalt. Doktrintexten, som ska fungera inriktande, vägledande och utbildande, sänder således ett budskap som inte är enkelt att förstå. Är det då ett problem att en doktrin kommunicerar en viss otydlighet? Om avsändarens avsikt med kommunikationen är att inrikta och utbilda så uppstår problem om mottagaren inte förstår budskapet.

I föreliggande arbete genomförs en diskursanalys i syfte att demonstrera möjliga meningsbetydelser i MSD och utröna om tolkningar av dessa betydelser kan bekräfta doktrinen uttalade syften. Undersökningen belyser *vad MSD kommunicerar* samt *huruvida den kommunicerar det som är dess uttalade avsikt att göra*. Vidare diskuteras MSDs deklarerade syften i förhållande till doktrindilemmat; att en doktrin kan ha problem med att exempelvis *beskrivande* inrikta samtidigt som den ska undvika att *föreskriva* dogm. Diskursanalysen genomförs med hjälp av dekonstruktivistisk metod för att visa på hur en text kan ges olika meningsbetydelser och på så sätt ifrågasätta betydelser som vi tar för självklara.

1.2 Forskningsöversikt

1.2.1 Behövs en doktrin?

Nedan behandlas forskningsdebatten avseende doktrin vilken struktureras i tre olika områden; debatten om doktrins nödvändighet, behövs verkligen en militär doktrin? Det andra debattområdet avhandlar vad syftet med doktrin är, varför en sådan ska följas. Slutligen behandlas nyttan av doktrinen, om den fungerar som verktyg eller som vägledning. Forskningsöversikten utgör bakgrund till arbetets problemformulering.

Forskningsområden avseende doktrin har olika perspektiv såsom exempelvis frågan om doktrins behövs. Høiback (2011:898) argumenterar för doktrins rättmätiga existensberättigande och värderar det mot alternativet, dvs. att inte ha en doktrin överhuvudtaget. Høiback menar att en avsaknad av doktrin inte är ett gynnsamt alternativ då det öppnar för möjligheten att inofficiella strategier, eller något annat, tar dess plats. I Høiback (2016:192) listas en rad mer eller mindre precisa argument för doktrins existens. Exempel är: en doktrin reducerar krigets friktioner, skapar kontroll genom att förhindra informella doktriner, förenklar tolkandet av vad politikerna och militära ledningen vill åstadkomma, ger en stadig plattform att utgå ifrån samt genom sin utvecklingsprocess hjälper till att formulera och precisera militära/strategiska koncept.

Høiback's försvar av doktrinen "... the alternative to bad doctrine is good doctrine, not no doctrine" (Høiback, 2016:185), motargumenteras av flera forskare (b.la. McInnes, 2007:137f; Palazzo, 2008:1, 46ff, 54). Palazzo menar att doktrinen var skapad i en tid där hotet var specifikt och tydligt och är således förlegad i den föränderliga värld vi lever i. Palazzo framför istället *etos* i sin studie och jämför detta med doktrin. Utifrån funktioner som erfarenhet och uttryck finns det likheter dem emellan såsom deras lärande- och spridningsmekanismer, vilka förmedlar en militär institutions officiellt sanktionerade hållning. Olikheter som framhålls är doktrinen som konstruerad intellektuell skapelse jämfört med *etos*, som är organisk kulturell tankekonstruktion. Palazzo argumenterar inte för konstruktionen av ett militärt *etos* som ett alternativ till doktrin utan menar att doktrin måste överensstämma med rådande *etos*. Men slutligen drar Palazzo ändå slutsatsen att mot bakgrund av *Revolution in Military affairs* krävs en lika radikal förändring av militärt tänkande och där har varken *etos* eller doktrin sin plats.

McInnes (2007:130, 137) ansluter i kritiken mot doktrin och menar att det skett ett skifte i tankesättet avseende synsättet på krigföring vilket i det närmsta omöjliggör dess existens.

Förändringen som har skett är att krigföringen har gått från att vara grundad på intuitiv förmåga till att istället, genom doktrinen, bli formaliserad. McInnes talar om den intuitiva krigföringen som *way in warfare* vilken kan beskrivas som en idé om att bästa sättet att närma sig krig är med hjälp av generella observationer om hur krig genomförs, samt att dessa observationer i sin tur är baserade på erfarenhet, nationella trossystem och traditioner. Med utfärdandet av doktriner från hög ledningsnivå sker förändringen, genom att det formella tänkandet tagit över det intuitiva sättet att föra krig. McInnes menar vidare att formaliseringen av doktrinen hämmar innovativt tänkande, eller tänkande överhuvudtaget, och att doktrinen snarare formulerar en dogm som uppmuntrar till att följa just den dogmen framför att tänka på hanteringen av den situation som har uppstått. Kritiken som framförs är omfattande men alternativa lösningar är inte tydligt skönjbara.

Nyss nämnda påstående att doktrinen blir en stelbent dogm är inget modernt fenomen utan en risk som en doktrin alltid utsätts för (Parton, 2008:87). Med det menar Parton inte att försvara dogmen utan att betrakta doktrinen som ett sätt att tillvarata den erfarenhet som finns hos andra. Parton poängterar den osäkerhet som skulle uppstå om individen endast hade egen erfarenhet att grunda sina beslut på när vederbörande befinner sig i en ny eller oväntad situation genom följande: "It is very difficult to be creative without context; indeed how can one think 'out of the box' without first realising there is a box to think outside?" (ibid:87). Parton framför sin kritik med liknande, något haltande, retorik som McInnes gör: McInnes kritiserar doktrinen underbyggt med argument men producerar otydliga alternativa lösningar. Parton å andra sidan kritiserar McInnes argument utan att framföra andra och vidmakthåller att det, oavsett kritik, inte går att framföra bevis för att en militär operation som *inte* förhållit sig till doktrinära historiska- och erfarenhetsbaserade rättesnören gått segrande ur konflikten (McInnes, 2007:130; Parton, 2008:88). Intressant är att båda forskarna identifierar ett behov av utökad doktrindebatt, framförallt avseende doktrinens natur och syfte samt dess nyttjande och missbruk.

1.2.2 Syftet med doktrin

Ovan identifierat behov och uppmaning av utökad forskningsdebatt avseende doktrinens natur och syfte har fått gehör. Høiback formulerar en definition av doktrin enligt följande "...institutionalised beliefs about what works in war" (Høiback, 2011:897) och underbygger det påståendet med formuleringen av en doktrinär treenighet vilken symboliserar doktrinens anatomi. Treenigheten består av tre element: teori, kultur och auktoritet vilka representerar olika

aspekter som bidrar till att förklara och motivera nyttjandet av doktrinen. Med denna treenighet menar Høiback att doktrinen blir en konstruktion som talar om för brukaren *hur kriget ska föras så att det vinnns*.

Övertygelsen att doktrinens centrala syfte är att, i någon mening, förklara hur en nation går vinnande ur ett krig förefaller vara en, om inte vedertagen uppfattning i forskningsfältet, så i alla fall finns en bred uppslutning bakom den. Honig (2016:276) beskriver doktrin som ett dokument som definierar militärens modus operandi och där igenom skapas mening och syfte för militär verksamhet. Andra exempel på artikuleringar av detta övergripande syfte är att doktrin ger användbar inriktning till militära ledare hur kriget ska föras och att den uttalar ett rimligt skäl till varför individen ska arbeta för krigsmakten (Posen, 2016:160).

Jackson öppnar för ett annat sätt att betrakta doktrinen genom att definiera dem som "...the expression of a military's institutional "belief system,"..." (Jackson, 2013:1). Således introduceras en idé om att doktrinens syfte kan var *vägledande* framförallt för den militära professionen. Genom att doktrinen speglar den verklighet militären uppfattar som sin, skapas det en inbyggd robusthet, ontologisk trygghet. Adresseras inte den militära ontologin orsakar det en dissonans och doktrinen, trossystemet, förmedlar en icke fungerande vägledning i en värld som är utom dess räckvidd (ibid:100). Ontologisk trygghet innebär att man som människa känner sig trygg i en värld av osäkerhet och hot eftersom det man tror på är bestående och skänker trygghet oavsett vad som sker (Psykologiguiden, 2017a).

1.2.3 Hur kan doktrin användas?

Sistnämnda av Jackson anförda ansats leder över till forskningsdebatten avseende doktrinen som utilitaristisk, dvs. om doktrinen har någon nyttofunktion. Høiback (2011:883-895, 2016:188ff) utvecklar, med sin anatomiska treenighet som grund, tre verktyg (idealtyper) vilka doktrinen kan fungera som; maktutövande, förändrande och utbildande. När doktrinen fungerar som ett verktyg för maktutövning förmedlar den vad som ska *göras*. I rollen som förändringsverktyg förmedlar den vad som *sker*. Slutligen, idealtypen utbildande, talar om vilka man *är* och *varför* man gör vad man gör. På så sätt formuleras en lättförstådd och tydlig nyttofunktion med doktrinen vilket flera forskare sluter sig till. Uppfattningen att doktrinen förmedlar riktlinjer samt förvaltar en gemensam erfarenhetsbank att förhålla sig till återfinns hos talrika forskare (Ansorge, 2010:370-371; Honig, 2016:368; Posen, 2016:160). Posen (2016:160) menar att verktygslådan kan kompletteras med funktioner som strategisk

kommunikation dvs. signalering av avskräckande meddelande mot en eventuell motståndare samt intern kommunikation, dvs. inåtriktad till samhället vilket bidrager med personal samt finansiering av krigsmakten.

Som ett alternativ till den rationalistiska och utilitaristiska synen framförs möjligheten att förstå och betrakta doktrin som ett *trossystem* (Jackson, 2013:5f, 11, 65, 88f). Jackson menar att doktrinen är den tydligaste representationen av en militär institutions trossystem men måste förstås utifrån den intellektuella kontext den skrevs i, en kontext innehållande flera mer eller mindre tydliga influenser. Trossystemet förhåller sig till det rådande accepterade militära paradigmet; dvs. avseende hur militären förstår och förbereder sig för krig, vilket blir skönjbart i doktrinen. Således utgör doktrinen en institutionell diskurs som reflekterar sin tids militära tänkande. Jackson gör en analog koppling mellan doktrin och dess förhållande till militärens ontologi och skapar på så sätt olika ontologiska doktrinskolor som dessutom representerar olika paradig. När det sker ett doktrinärt paradigmskifte, vilket Jackson har observerat i USAs doktrin för counterinsurgency, sker detta pga. epistemologisk variation. Denna variation är orsakad av att man överger det positivistiska tron som präglat synen på kunskapsförvärv i doktrinsammanhang och i större mån accepterar metafysiska faktorer som grund för kunskap, en så kallad antipositivism.

Ångström & Widén (2016:200, 205-209) ansluter sig till tanken om att förhålla sig till doktrinen som ett trossystem och framför argumenten som grundar sig i omöjligheten att kunna utvärdera en doktrin som bra eller dålig i dess funktion som verktyg. Detta eftersom kriget är alldeles för komplext för att en analys av utgången av kriget ska kunna identifiera kausala orsakssamband mellan doktrin och krigets resultat och följaktligen ge den feedback som krävs för att avgöra doktrinen framgång, dvs. dess effekt eller nytta. Ångström & Widén menar att främsta fördelarna med att istället betrakta doktrinen som ett trossystem, vilket i detta sammanhang menas att ansätta ett religiöst perspektiv, är att det skapar en solid grund för brukaren att stå på oavsett vad omgivningen företar sig vilket ger ontologisk trygghet. Den religiösa inramningen motiveras vidare genom att likställa doktrin med religion i dess roll som vägvisare inför en osäker framtid som inte går att förutspå. En sådan framtid är lättare att möta med tro i motsats till effektivitet och nytta. Ytterligare motiv är hur doktrin som trossystem blir robust mot kritik eftersom det är svårt att kritisera en tro, eller en känsla av att tillhöra, eftersom en sådan kritik skulle innebära att tron är felaktig vilket är en uppenbart obehaglig tanke för många.

1.2.4 Sammanfattning

I ovan given forskningsöversikt har doktrinen belysts utifrån dess existensberättigande, syfte, och nytta. Mot bakgrund av detta argumenteras för att det råder flertalet binära motsatsförhållanden i doktrinstudier, vilket ligger i en debatts natur. Oavsett om diskussionen rör doktrinen varande eller icke varande, syfte eller funktion så återfinns det binära förhållanden. I inledningen av föreliggande arbete refererades till doktrindilemmat. Doktrindilemmat i sitt basala uttryck formuleras oftast som en tröstlös dualism genom ordalag såsom doktrinen oförmåga att kunna ge trovärdiga riktlinjer utan att samtidigt underminera behovet av sekretess gentemot externa adressater (b.la. Høiback, 2016:191; Posen, 2016:168; Ångström & Widén, 2016:205). Med doktrindilemmat menas således att en doktrin har svårt för att vara både och eller antingen eller. En central funktion i ett dekonstruktivistiskt angreppssätt är precis detta; att visa på svårigheten i att meningsbetydelsen av en text kan fixeras som antingen eller. Eller både och.

Tabell 1 beskriver ett antal i forskningsdebatten förekommande motsatsliknande förhållanden, fritt associerat och formulerade, i syfte att ge överskådliga exempel.

Tabell 1 Motsatsliknande förhållanden i forskningsdebatten

Riktninggivande	Uppmana till innovation
Dogm (intellektuellt skapad)	Etos (kulturellt skapad)
Signal externt (strategisk kommunikation)	Signal intern (nationell motivator)
Verktyg (effektivitet och nytta)	Trossystem (mening och tröst)
Positivistiskt förhållningssätt (fakta, empiri)	Antipositivistiskt förhållningssätt (tolkning, förklaring)

Ovan beskrivna forskningsdebatt pekar på att det inte råder brist på forskning avseende doktrin utan snarare brist på en gemensam grund och förståelse att utgå ifrån. Med andra ord: det råder ett pre-paradigm. Undertecknad gör anspråk på att lämna bidrag till ett eventuellt paradigm. Bidraget är att demonstrera hur motsatsförhållanden i textens formulering kan ge doktrinen olika meningsbetydelser vilket kan betyda att doktrinen inte självklart fungerar på det sätt som avsändaren ursprungligen avsett.

1.3 Problemformulering och syfte

1.3.1 Problemformulering

Motsatsförhållanden sammanfattade i tabell 1 är rimliga i en debatt eftersom det är naturligt att det finns olika argument för och emot. Motsatsförhållanden inom en text kan däremot orsaka kluvenhet för en läsare. Utifrån ovan sammanfattade forskningsdebatt avseende doktrins syften och nytta är det intressant att undersöka huruvida dessa motsatsförhållanden skapar olika meningsbetydelser. Och om så är fallet; huruvida det orsakar en ambivalens för mottagaren och i förlängningen en svårighet för doktrinen att fungera på de sätt den är avsedd att fungera på.

1.3.2 Syfte och frågeställning

Syftet med föreliggande arbete är att genomföra en närläsning av MSD och med hjälp av diskursanalys och dekonstruktion av doktrins text, undersöka om det i MSD går att blottlägga olika textuella meningsbetydelser. Vidare sker en tolkning av betydelsena i syfte att undersöka huruvida det skapar en ambivalens och instabilitet för läsaren och i förlängningen till doktrins syfte. Avsikten är inte att leta efter sant eller falskt, eller utvärdera om det är en bra eller dålig doktrin. Syfte är att undersöka om en dekonstruktion kan öppna upp texten och undersöka om MSD kommunicerar det den i sitt förord deklarerar sig göra. Arbetets frågeställningar är följande:

- *På vilket sätt identifieras olika meningsbetydelser i MSD genom en dekonstruktion?*
- *På vilket sätt kan resultatet av dekonstruktionen åskådliggöra om MSD kommunicerar sina syften?*

1.4 Disposition

Denna studie består av fem delar. Första delen, *inledning*, ger en introduktion till studiens ämne och identifierat problemområde mot bakgrund av en beskriven forskningsdebatt avseende doktrin. Andra delen, *teori*, behandlar valt vetenskapligt förhållningssätt till studien med betoning på filosofisk inriktning samt dekonstruktivistisk diskursanalys. I avsnittet beskrivs föreliggande arbetes inriktning av diskursanalys samt en kortare introduktion till vad dekonstruktion av text innebär. Påföljande kapitel, *metod*, inleds med ett resonemang kring forskarens roll inom diskursanalys vilket följs av en motivering av hur diskursanalys hjälper att svara på arbetets frågeställningar och hur dekonstruktion underbygger detta. Genom arbetets operationalisering återges de verktyg som används i studiens analys. Kapitlet avslutas med en argumentation för valt material. I fjärde kapitlet, *analys*, dekonstrueras MSD och resultatet

redovisas varpå arbetets frågeställningar besvaras. I sista delen, *avslutning*, diskuterats resultatets konsekvenser. Kapitel avslutas med ett resonemang avseende resultatet i ett större sammanhang inom krigsvetenskapen.

2 Teori

2.1 Vad är en diskurs?

I ovan given introduktion till arbetet har nämnts att den teoretiska och metodologiska ansatsen i föreliggande arbete är diskursanalys med hjälp av dekonstruktion. Härpå följer ett kortare resonemang avseende författarens syn på och val av diskursiv inriktning eftersom en gemensam förståelsegrund hur diskurser studeras på bästa sätt saknas (Milliken, 1999:226). Detta resonemang inleds med att undertecknad säger något om definitionen av begreppet diskurs för att sedermera belysa diskursanalysen utifrån dess filosofiska utgångspunkter inom konstruktivismen och poststrukturalismen.

Begreppet diskurs har utvecklats från att inledningsvis definieras snävt som ett stycke text eller talat språk. Denna definition är inte kopplad till en kontext eller ett sammanhang som diskursen ingår i vilket senare sker när begreppet vidgas till att inbegripa, eller relatera till samhällsvetenskapen. Exempel på detta är Faircloughs tredimensionella diskursbegrepp som betraktar diskurs som text, diskursiv praktik och social praktik. Diskursiv praktik omfattar hur text produceras och konsumeras och social praktik innebär att relationerna mellan text och diskursiv praktik även relaterar till något yttre. En ytterligare vidgning av begreppet sker sedermera där diskurser anses omfatta alla sociala fenomen (Bergström & Boréus, 2005:307f). Uttryckt i sammanfattande ordalag kan diskurs beskrivas ”som ett sätt att tala som ger betydelse åt upplevelser utifrån ett bestämt perspektiv” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:72) eller ”socialt konstruerade betydelsesystem” (ibid:28) eller ”ramar inom vilka det sagda är möjligt” (Börjesson, 2003:22). Utifrån dessa tre citat kan uttolkas att diskurser är konstruerade och föränderliga samtidigt som de har ramar och gränser som möjliggör och omöjliggör diskursen eller andra diskurser. Den kan sålunda fixeras och hör hemma i en viss kontext samtidigt som den är temporär och ny fixering av dess betydelse kan ske. Vidare uttyds i citaten att diskursen skapar mening utöver att enbart språkligt ändra eller sätta namn på fenomen i världen. Ovan nämnda diskursiva ram omfattar också vad som får sägas och av vem (Bergström & Boréus, 2005:309ff, 317; Börjesson, 2003:19, 35; Börjesson & Palmblad, 2007:12f). Nyss förda resonemang avseende hur diskurser kan betraktas och förstås förutsätter en viss gemensam filosofisk förståelsegrund vilken följer härpå.

2.2 Diskursanalysens filosofiska utgångspunkt

Gemensamt för diskursanalytiker är nödvändigheten av att filosofiskt förhålla sig till och acceptera en konstruktionistisk världsbild och vissa poststrukturalistiska huvuddrag. En konstruktionistisk filosofi bottnar i idealismens förståelse av hur världen finns till. Idealismen innebär i detta sammanhang att en oberoende yttervärld inte existerar utan vår upplevelse utav den. En sådan strikt idealism behöver inte vara grunden för en konstruktionistisk syn utan diskursincitamentet, dvs. att det är vår upplevelse av världsbilden som konstruerad, är det som tar avstamp i idealismen. En konstruktionistisk syn kan mycket väl innebära att man erkänner den fysiska världen, en oberoende yttervärld, men förståelsen av den konstrueras exempelvis av grupper och påverkar således vårt meningsfält och därmed vårt beteende. Förståelsen eller uppfattningen av världen är ingen direkt spegling av den samma, utan utgör en subjektiv uppfattning och utfallet baseras och varierar med exempelvis erfarenheter och normer (Allwood & Erikson, 1999:35; Börjesson, 2003:56). En inriktning inom konstruktionismen är socialkonstruktionismen som kan förklaras ha en världssyn som skapas utifrån gemensamma föreställningar inom kulturer och subkulturer och att det är utifrån våra konstruktioner som vi beter oss och drar slutsatser (Allwood & Erikson, 1999:35). Diskursanalys är ett socialkonstruktionistiskt angreppssätt varpå det är nödvändigt att sammanfatta några nyckelbegrepp, eller premisser som binder ihop dessa fält vilket sker enligt följande:

- *En kritisk inställning till självklar kunskap* – vår kunskap är inte en omedelbar objektiv sanning utan bara tillgänglig genom vår kategorisering av världen. Kategoriseringen är inte en spegelbild av verkligheten utan en produkt.
- *Historisk och kulturell specificitet* – Vår kunskap och syn på världen är kulturellt och historiskt präglade. Således är vår världsuppfattning och dess representation kontingenta, dvs. de kunde ha varit annorlunda och de kan förändras.
- *Samband mellan kunskap och sociala processer* – Vår världsbild skapas och upprätthålls av sociala processer. Genom social interaktion frambringas kunskap och i interaktionen uppbyggs gemensamma sanningar och där kämpas det om vad som är sant eller falskt.
- *Samband mellan kunskap och social handling* – Med en bestämd världsbild accepteras vissa handlingar som normer och andra inte. Men en socialt konstruerad världsbild är subjektiv, där många olika uppfattningar finns, vilket då leder till olika sociala

handlingar. Således leder den sociala konstruktionen av kunskap och sanning till konkreta sociala konsekvenser (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:11).

Mot ovan given sammanfattning av en konstruktionistisk syn och diskursanalysens förhållande till denna, kan en läsare möjligen uppfattat en kontingens. Kontingensen, dvs. att något nödvändigtvis inte är sant eller falskt utan endast tillfälligt, kan för läsaren medföra att allt flyter och avsaknad av regelbundenhet eller tvång råder. Winther Jørgensen & Phillips (2000:12) menar att så inte är fallet, utan även om vår uppfattning om kunskap är kontingent, är den i den konkreta situationen relativt låst och skapar mening endast i visst sammanhang. Dessa sammanhang är dock diskutabla och kan omförhandlas i diskursernas kamp, något som berörs övergripande i kapitel 2.4 om dekonstruktion.

En diskursanalytiker har ett alldeles bestämt sätt att se på språket och dess användning. Detta eftersom studier av diskurser och sociala konstruktioner innebär att forskaren undersöker vad och hur saker sägs och huruvida det kunde sagts på ett annat sätt. Denna ingång till språket är ofta förenad med ett poststrukturalistiskt perspektiv och som del av den språkliga vändningen som innebär att fokus på kunskapsinhämtning riktas mot språket. Språkfilosofier som strukturalism och poststrukturalism hävdar att vårt tillträde till verkligheten går genom språket. I sammanhanget av diskursanalys är det av essens då det är genom språket som representationer av verkligheten skapas (Börjesson, 2003:27ff, 56, 69-73; Winther Jørgensen & Phillips, 2000:15ff).

Strukturalismen framhårdar att världen inte själv meddelar hur den ska uttryckas utan att det är vi som tilldelar världen sin betydelse genom sociala konventioner där olika ting förbinds med tecken (ord). Tecknen får en betydelse genom att de skiljer sig från andra tecken. Ett vanligt exempel att förklara detta är med ordet "hund". "Hund" skiljer sig från en "katt" eller "mus" men även från ord som ligger nära avseende stavning och artikulering, tex. "hand" eller "huld". Ordet hund kan då betraktas som uppspänt i ett nätverk, omgiven av de ord som ordet inte är, och "hund" får på det sättet sin betydelse. Nätet som bildas är vårt språk. Enligt strukturalisten är detta nät fast och oföränderligt (Börjesson, 2003:73; Winther Jørgensen & Phillips, 2000:16).

Poststrukturalismen ansluter sig till tanken att tecknen inte får sin betydelse av verkligheten utan av varandra i ett nätverk. Dock ansluter sig poststrukturalisten inte till uppfattningen att tecknen har låsta positioner till varandra och menar istället att betydelsen av tecknen beror på

vilket sammanhang de används i. Glidningen som tecknen har, orsakas genom den konkreta språkanvändning som sker i tal och skrift. Språkanvändningen bygger strukturen men äventyrar den samma genom att ge just det förslag till teckenbetydelse som fixeringen ger. Den nya fixeringen kan exempelvis medföra en förändring eller reproduktion, en glidning av meningsbetydelse (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:17f).

Nu bör följande poängteras: det är inte alla diskursanalytiska angreppssätt som tillstår poststrukturalismen men mot ovan givna beskrivning av filosofin finns även här ett antal gemensam huvuddrag som diskursforskaren sluter sig till:

- Språket är inte en spegel av en existerande verklighet
- Språket är strukturerat i mönster eller diskurser som inte är fixerat utan föränderligt och vars betydelse skiftar från diskurs till annan.
- Diskursiva mönster bevaras och förändras i diskursiva praktiker
- Mönstren ska sålunda sökas i de konkreta kontexter där språket sätts på spel (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:18)

Följande kan sammanfattas: diskursanalys har ett socialkonstruktionistiskt fundament eftersom den baseras på uppfattningen att förståelsen av världen konstrueras genom människans kultur och historia. Världsbilden upprätthålls genom sociala processer där gemensamma sanningar byggs upp och förhandlas om. I en del diskursanalytiska sammanhang är poststrukturalismens uppfattning att betrakta språket som föränderligt betydelsebärande system centralt; att vi förstår verkligheten genom språket vilket inte är en direkt avspegling av verkligheten utan skiftar från diskurs till annan.

2.3 Diskursanalys som angreppssätt

I följande delkapitel avhandlas diskursanalys som vetenskaplig metod genom att inledningsvis notera kritiken mot diskursanalysens laglöshet samt därpå introducera ett diskurskoncept vars utfästelser ger en startpunkt för en lagbundenhet inom diskursforskningen. De teoretiska påståendena i diskurskonceptet utgör grunden för föreliggande studies förhållningssätt till diskursanalys.

Uppfattningen att diskursanalys och dess metoder är omfångsrikt, tvärvetenskapligt och i viss mån uppfattas som godtycklig har noterats av flertalet forskare (b.la. Bergström & Boréus,

2005:305f; Winther Jørgensen & Phillips, 2000:7). Ett enkelt svar på vad diskursanalys skulle kunna vara är studiet av mönster som diskurserna skapar. Detta enkla svar behöver dock tas ett steg vidare. Börjesson (2003:23ff) menar att diskursanalys inte är en allmänt tillämplig metod som kan användas istället för eller bortom teori utan menar att det handlar om att ge perspektiv på ett fenomen, att ge det ett sammanhang som är meningsfullt. Diskursanalys kan ses som en konst att fånga det man tar för givet och det som är dolt men likväl självklart sant. Detta leder över till sanningsbegreppet som inom socialkonstruktionismen är relativt dvs. beroende av sammanhang och subjekt. Som ovan uppmålade filosofiska bakgrund har givit, är det relativa förhållningssättet av relevans, och produktion av universell sanning är inte det som är i fokus (Allwood & Erikson, 1999:35f; Börjesson, 2003:19, 23). För en diskursanalytiker med konstruktivistiskt förhållningssätt innebär det att självklarheter ofta blir mest intressant att studera. Det som studeras är *vad* som gör att vissa utsagor blir just självklarheter. Inom diskursanalysen är det dessutom mindre intressant *vad* som sägs utan det är *hur* det sägs, och i förlängningen är det vad den nya formuleringen orsakar, som är i blickfånget (Wahl, 2007:197).

Milliken (1999:227-230) har utformat ett diskurskoncept i ett försök att möta kritik avseende diskursanalys som varandes laglös teori- metod- och empiribefriad forskning där hon menar att, oavsett om forskaren är socialkonstruktionist, postmodernist eller poststrukturalist, så finns det gemensamma utfästelser som görs i forskarkollektivet. Utifrån dessa utfästelser kan man extrahera kriterier för, och exempel på, olika typer av diskursstudier. De tre viktigaste urskiljbara grupperingarna av teoretiska påståenden som formuleras till ett diskurskoncept är följande.

- *Diskurser som betydelsebärande system:* betydelsebärande strukturer som konstruerar social verklighet. Som grund ligger en vanlig konstruktionistisk tanke, dvs. att människan konstruerar meningsbetydelse eftersom den materiella världen inte uttrycker mening självständigt. Övervägande sker detta med språket som teckensystem. Störst tonvikt ges till relationen hur tingen placeras i ett teckensystem och främst hur ett objekt skiljer sig från ett annat. Vidare struktureras diskurserna oftast i termerna av binära motsatsförhållanden med ett inbördes etablerat maktförhållande där det ena elementet är privilegierat.
- *Diskursers produktivitet:* Diskursen producerar, eller reproducerar, tingen som är definierade av diskursen. Med det menas att det sker en definition av subjekten som har bemyndigande att tala och agera i diskursen (exempelvis experter, politiker, militärer)

och på vilket sätt de tillåts göra det. Åhörare för den auktoriserade talaren produceras i diskursen och framförallt deras gemensamma förståelse och insikt om olika fenomen. Genomgående arbetar diskursen genom att definiera och möjliggöra likväl som att tysta och utesluta och således kategorisera samt meddela vad som är meningsfullt eller inte.

- *Diskursen verkar föränderligt*: Även om diskurserna kan liknas med ett nät eller raster som världen framträder som begriplig genom, krävs det arbete, artikulering och reartikulering, för att fixera ”det sanna systemet”. Men eftersom diskurserna är öppna, förankrade med andra diskurser, instabila och över tiden under produktion, blir fixeringen endast partiell och diskursen förblir ombytlig. I diskursforskningen studeras inte endast den hegemoniska diskursen utan även undertryckta dominerade diskurser är av intresse.

Milliken (1999:230) menar att ovan nämnda tre gemensamma utfästelser skapar förutsättningar för diskursanalys. De utgör en uppsättning, inbördes relaterade startpunkter, som bildar grunden för att betrakta diskursanalysen som en normal vetenskap. Undertecknad ansluter sig till ovan givna startpunkter: diskurserna som produktiva, föränderliga, av språket uttryckta betydelsebärande system.

2.4 Dekonstruktion som diskursanalys

Härpå följer en kortare introduktion till föreliggande arbetets teoretiska och metodologiska ansats; dekonstruktion. Dekonstruktionens fokus på språket och i texten inbyggda motsatsförhållande vars förskjutningar kan påvisa olika meningsbetydelser, är den del som kommer belysas. Detta används i studien för att analysera vilken sanning (konstruerad) som MSD kommunicerar och hur den möjliggör MSDs olika deklarerade syften. I delkapitel 2.5 sammanfattas och motiveras valet av diskursanalytiskt angreppssätt i föreliggande doktrinanalys.

Diskursanalys innebär att dekonstruera den struktur som utgör vår ”naturliga” värld genom att försöka påvisa att den världen är ett resultat av konstruktioner och sociala praktiker av dessa. I föreliggande arbete nyttjas Jacques Derridas dekonstruktion. I detta sammanhang kan det sägas att dekonstruktion är en motpol till *hegemoni*. Hegemoni i detta sammanhang är den ledande, härskande diskursen, dock föränderlig och påverkningbar. Dekonstruktionen är den operation som visar att en härskande diskurs, ”den objektiva sanningen”, är föränderlig och att den hade kunnat knytas ihop på ett annat sätt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:55f).

Dekonstruktionen möjliggör och visar ett annat sätt som världen hade kunnat beskrivas på (Börjesson, 2003:36).

Dekonstruktion är Derridas sätt att kritisera, och omkullkasta, västvärldens *logocentrism*. Logocentrism¹ ska i denna studie betraktas som att språket är logiskt och förnuftigt och orden har en ursprunglig äkta betydelse vilket möjliggör ett universellt tänkande. Västvärldens tilltro till ett världsförnuft, tron på verklighetens varande, och att man med säkerhet kan ha kunskap om hur något är, är det som Derrida kritiserar (Bergström & Boréus, 2005:89; Derrida, 1991:31; Zehfuss, 2009:140). Doktrinen och dess innehåll kan betraktas som en del av denna logocentrism.

Derrida motsätter sig en rådande universell sanning och ifrågasätter det inifrån texten. Genom att skifta eller rubba hierarkier inom binära motsatsförhållanden produceras andra sanningar (Kjørup, 1999:337; Milliken, 1999:242). I följande exempel på motsatsförhållande är den första termen positiv och privilegierad enligt västerländsk logocentrism: segra/förlora, intellekt/intuition, god/ond, verklighet/illusion. Derrida splittrar denna uppfattning genom att ifrågasätta uppfattningen om att det råder ett fixerat antingen-eller-förhållande (Culler, 1983:85f; Zehfuss, 2009:140ff). Viktigt att påpeka är att avsikten inte är att destruera antingen-eller-förhållanden eftersom de är oundvikliga; det kommer hela tiden bildas nya. Avsikten är att förskjuta och utifrån det acceptera att meningsskapande är en ständigt föränderlig process och det är reflekterandet av den nya situationen som uppstår som är syftet (Derrida, 2005:130f; Kjørup, 1999:337). Med detta återkopplas till, i kapitel 2.2, nämnda *diskursernas kamp*. En derridansk dekonstruktion strävar inte efter en hegemonisk diskurs, en vinnare bland diskurserna, istället är det tolkningsmöjligheterna som är det intressanta. Derrida (2005:130) formulerar det själv som ett sätt att *adressera ett problem* vilket undertecknad tolkar som ett sätt att närma sig ett problem på ett öppet och reflekterande sätt.

¹ Derrida utvecklar sin uppfattning om logocentrism till en avancerad definition med hög abstraktion vilket inte tjänar denna studies syfte. För utförligare förklaring se exempelvis Culler (1983:92-94) och Zehfuss (2009:140f).

Visuellt kan det vara enkelt att påvisa den binära ambivalensen med ambigramet i figur 1:

Figur 1 Ambigram (<http://www.illusioner.nu/>. Hämtad 2018-01-22)

Uttrycker bilden två siluetter eller en pokal? Människan ser inte båda uttrycken samtidigt utan måste alternera emellan dem och bildens innebörd förblir ofixerad. Men likväl, innerst inne, vill vi att en av bildens mening, pokal eller siluett, ska vara den härskande, privilegierade, av de två.

I det språkliga angreppssättet kan den dekonstruktiva handlingen visuellt demonstreras genom *sous rature* vilket åskådliggörs genom att i skrift kryssa över ett ~~o~~ för att påvisa att det är förgivettaget och kan omprövas. Man kastar inte bort det men gör ett överskridande och visar på nya innebörder av dess betydelse. Jämför man det med ambigramet ovan hade det inneburit att om exempelvis pokalen var den privilegierade tolkningen av bildens mening, hegemoniska diskursen, så genomförs *sous rature* genom att identifiera bildens dikotomier och med ”kryssning” markera dess ambivalens. Tecknet får stå kvar eftersom det är nödvändigt; inget bättre alternativ finns i vårt språk och vi behöver det, men dess innebörd går inte längre att fixera eftersom det är instabilt och ger olika meningar. Ordet är både där och inte där, frånvarande men ändå närvarande (Lenz Taguchi, 2000:230; Spivak, 1976:x, xxxiii, xxxvi).

2.5 Sammanfattning och teoriernas innebörd för föreliggande doktrinanalys

Ovan har beskrivits föreliggande arbetes diskursiva perspektiv genom att belysa diskurs såsom betydelsebärande system vilka är produktiva och föränderliga samt att filosofisk utgångspunkt för detta nödvändigtvis måste utgå från konstruktivismen och poststrukturell språklig ansats. Det diskursiva angreppssättet som studien ansluter sig till är att betrakta sanningsbegreppet

socialkonstruktivistiskt och således ställa sig kritisk till uppfattningen om självklar kunskap vilken istället betraktas som kontingent. Eventuella tillfälliga fixeringar sker beroende av kontext och sammanhang. Dekonstruktion som teori, metod och förhållningssätt har introducerats och dess strävan, att förskjuta tecknens binära förhållanden och innebörd, har beskrivits som ett sätt att påvisa olika betydelser av tecken.

Dekonstruktionens förmåga att blottlägga det förgivettagna är i fokus i denna studie. Strävan är att genom dekonstruktion försöka identifiera motsatsförhållanden som kan påvisas bidra med ambivalens. På så vis kan nya tolkningsmöjligheter av meningsbärande begrepp i MSD påvisas och det är sedermera tolkningen av denna som är av intresse. Nyttjandet av dekonstruktion syftar till att demonstrera meningsbetydelser i svensk doktrins textformuleringar, att dessa betydelser inte ska tagas för givet. Analysen genomförs inte på teckennivå utan det är begrepp, större formuleringar och meningar i doktrintexten som problematiseras och diskuteras.

3 Metod

3.1 Inledande reflektion

I följande kapitel problematiseras forskarens roll i diskursanalys i sammanhang av reliabilitets- och validitetsproblematik. Därpå följer ett resonemang om hur diskursanalys och dekonstruktion bidrar till att lösa arbetets problemformulering. Studiens operationalisering åskådliggörs genom introduktion av de analysverktyg och steg som nyttjas vilket sker genom återkoppling till teorikapitlets centrala delar avseende dekonstruktion och syfte med diskursanalys.

Inledningsvis är det på sin plats att säga några ord om forskarens roll i en diskursanalys. Winther Jørgensen & Phillips (2000:28ff, 56) problematiserar förhållandet mellan forskaren och forskarens studie genom att framföra att det är utmanande att som diskursanalysforskare ställa sig utanför den diskurs man studerar. Forskaren kan ha åsikter om studiens diskurs vilka är färgade av den egna kunskapen eller förförståelsen. Att främmandegöra sig själv inför materialet bidrar till en ökad sannolikhet för att lyckas fånga upp diskurserna. Men att distansera sig bör snarast betraktas som ett förhållningssätt framför en lösning på dilemmat att sanningsbegreppet i diskursanalys är konstruerat. Argumentet att diskursanalys inte gör anspråk på att formulera sanning utan demonstrerar meningsinnehåll och tolkningsmöjligheter, är ett

sätt att gjuta olja på den kritik som framförs avseende diskursanalysens validitet- och reliabilitetsproblematik. Föreliggande studie ansluter sig till detta förhållningssätt.

Ovan beskrivna problematik löses inte på något, från andra vetenskapliga perspektiv, skilt sätt. Bergström & Boréus (2005:35, 352f) menar att validitets-och reliabilitetsfrågan inte förändras beroende på om undersökningen vilar på relativistisk- eller rationalistisk grund. Den största skillnaden är att forskaren såväl som studien, teoriverktygen, måste beaktas. God forskning kräver tydligt utmejslade teoriverktyg vilket ger fördelar för både reliabilitet och intersubjektivitet. Transparens och reflexivt förhållningssätt som forskare, kombinerat med en konkret tydligt redovisad teoriformulering som stringent används i operationaliseringen av vald metod, borgar för god vetenskap (Winther Jørgensen & Phillips, 2000:29f). Problematikeringen kan dock dras ett steg vidare; om de konstruerade diskurser som identifierats sedermera tolkas utifrån ett konstruktionistiskt perspektiv råder en nivålös rundgång. En sådan forskning, ur ett realistiskt perspektiv, har inget värde eftersom den inte säger något bortom sig självt. Detta kan mötas med argumentet att försöka förstå verkligheten innebär inte att säga hur den är, utan det är med väl definierade villkor och kontext som meningsskapande fenomen kan definieras (Börjesson, 2003:186f).

En reflektion över författarens roll i denna studie: kan författaren, i detta fall, marinofficer och frekvent brukare av doktrin, betrakta den "sanning" som MSD levererar utifrån ett ifrågasättande perspektiv? Militärprofessionen ger en fördel av att ha tillgång till den språkliga krypteringen som återfinns i officiella militärstrategiska dokument och förförståelsen kan nyttjas för att tolka vad en läsare utanför professionen inte ser. Nackdelen är det omvända; vad ser författaren inte eftersom självklarheter tas för självklarheter och, för utomstående läsare, obegripligheter förefaller vara uppenbara. För att hantera denna problematik avser författaren antaga en antropologisk ansats och dessutom genomföra en, i antal gånger, omfattande närläsning.

3.2 Teoretisk och metodologisk utgångspunkt

Arbetets avsikt är att svara på forskningsfrågorna:

- *På vilket sätt identifieras olika meningsbetydelser i MSD genom en dekonstruktion?*
- *På vilket sätt kan resultatet av dekonstruktionen åskådliggöra om MSD kommunicerar sina syften?*

Detta görs genom ett dekonstruktivt förhållningssätt, dvs. acceptera språkets motsatsförhållanden vars uttolkning kan skapa olika meningsbetydelse. Det urval av empiri som genomförts, MSD 16, motiveras validitetsmässigt genom den forskningsöversikt som har sammanfattats under kapitel 1.2 och som har föranlett undersökningens problemformulering. Undertecknad vill hävda att det urval av formuleringar som analyserats i doktrinen har den inverkan som krävs för att svara på arbetets forskningsfrågor. Att dessutom använda dekonstruktion genomgående i studien; så som teori, metod och analysverktyg, innebär att en repetitiv logik möjliggörs, vilket torde öka arbetets transparens. Vetenskapliga arbeten kräver viss form av precision för att möta reliabilitetskravet och således bli intersubjektivt prövbara. Ett sätt att möta detta är med transparens och tydlighet i urval vilket i denna studie ombesörjs med en operationalisering och beskrivning av analysverktyg. Återigen tjänar valet av dekonstruktion som analys- och angreppssätt gott genom att skapa en röd tråd som torde vara lätt att följa trots viss utmaning i begreppsgymnastik och ett måhända ovanligt sätt att betrakta världen. Vidare kan valt angreppssätt bidra till att möta den kritik som diskursanalyser i förekommande fall möts av pga. sin eklektiska karaktär (Bergström & Boréus, 2005:352).

Hur bidrager dekonstruktion²? Att nyttja dekonstruktion som teori och instrumentell metod samspelar måhända inte med dess avsikt eftersom antagandet att dekonstruktion *är* något motsäger hela filosofin. Genom att inta en reflexiv hållning till studien och till rollen som forskare samt att *adressera*, öppet närma sig problemet, torde vald dekonstruktiva perspektiv motiveras. Avsikten är inte att genomföra en ordlek, hitta en annan möjlig meningsbetydelse och därmed stanna upp och lämna denna instabilitet som konstaterad. Derrida (2005:130f) utvecklar sin syn på dekonstruktion som metod genom att acceptera att den, genom sin ibland repetitiva natur och regelmässighet, orsakar metodologisk effekt. Detta tar undertecknad fasta på. I föreliggande arbete görs en ansträngning att, utgående från identifierade motsatsförhållanden, problematisera effekten av dem i relation till doktrinsyftena.

3.3 Operationalisering genom sous rature och lappkast

Analysens **första** steg innebär identifiering av motsatsförhållande i MSD. Genom närläsning inringas och beskrivs de formuleringar som är föremål för dekonstruktionen. Process är ovan beskriven som sous rature, dvs. begreppet/formulering kryssas över och packas upp, utan att utplånas. I denna studie genomförs sous rature inte bokstavligt utan endast bildligt genom

² För exempel på vetenskapliga artiklar med derridansk dekonstruktiv perspektiv se b.la. Borg (2014) och Zehfuss (2011).

identifieringen och beskrivningen av motsatsförhållande. Identifieringen av de begrepp som ska analyseras görs gentemot de i MSD förord deklarerade syftena i relation med beskriven forskningsdebatts olika områden.

Detta förklaras genom följande: MSDs syften uppges vara:

1. *tydliggörande av koncept*
2. *bilda militärstrategisk utgångspunkt*
3. *signal*
4. *förändringsmotor och långsiktig kurs*
5. *utbildande*
6. *fungera som inriktande kompass som anger riktning och vägledning* (Försvarsmakten, 2016:9).

Utifrån dessa formuleringar insorteras MSD syften i några av forskningsdebattens identifierade doktrinfack enligt tabell 2:

Tabell 2 MSDs deklarerade syften i relation till forskningsdebattens doktrinfack

Utbildande	Transformativ/inriktande	Trossystem	Signal
(5)Utbildande	(1)Tydliggörande	(6)Kompass	(3)Signal
	(2)Militärstrategisk utgångspunkt		
	(4)Förändringsmotor och långsiktig kurs		

Analysen avgränsas till att behandla tre doktrinområden: utbildande, inriktande samt trossystem vilket motiveras i delkapitel 3.4, materiel och avgränsningar.

Definition av doktrinfacken grundas på doktrinforskningen sammanfattad i kapitel 1 och uttolkas för denna studies syfte enligt följande:

- **Utbildande** - Doktrin som förmedlare av kunskap som mottagaren därefter förväntas besitta. Uttrycker en kunskapsbas framför att vara verktyg för färdighetsträning.
- **Inriktande** - Doktrin som förmedlar hur och vad Försvarsmakten ska inriktas mot. Uttrycker en inriktning mot en uttalad ambition samt medel och metod för att nå dit.
- **Trossystem** – Doktrin som förmedlare av ett trossystem vilket ger en solid ontologisk trygghet och robusthet mot omgivningens nycker. Uttrycker meningsfullhet genom ”detta är det vi tror på” vilket skapar identitet och samhörighet. (Høiback, 2011:889, 893-897; Jackson, 2013: 5f, 47, 88f; Ångström & Widén, 2016:202-207).

Begrepp som i analysen omfattas av *sous rature* berör och uttrycker en diskurs som går att härleda till dessa doktrinfack.

Analysens **andra** steg innebär en problematisering avseende begreppets motsägelsefullhet vilket sker med ett *lappkast*. Lappkastet innebär att synliggöra motsatsförhållanden och vända på analyserat begrepps förgivettagna meningsbetydelse, och med det visa på ett annat omformulerat motståndsbegrepp. Lenz Taguchi (2000:193) beskriver lappkastet genom att jämföra det med en skidåkare som vänder i spåret genom att skifta en skida åt det håll man kom ifrån. Skidspetsarna är då vid ett riskfyllt tillfälle åt diametralt olika håll. Detta ögonblick kan för många otränade vara en aning otäckt innan nästa skida följer efter och skidåkaren kan färdas vidare.

Slutligen sker det **tredje** steget, en problematisering avseende den nya meningsbetydelsen. I detta sammanhang nyttjas principer för dekonstruktion och inte fasta dogmer inom lingvistiska ordlekar. Avsikten är inte att framföra den sekundära meningsbetydelsen och påvisa den som sann och primär. Målsättningen är istället att adressera att det finns en annan betydelse som framkommer genom den dekonstruktiva handlingen vilket i denna doktrinanalys innebär: vad kommunicerar doktrinen och påverkar detta eventuellt dess nytta och funktion?

Som raster för urval och analys används underfrågor till studiens problemformulering. Underfrågorna är delvis utarbetade från centrala formuleringar i MSD:

- *På vilket sätt kan en dekonstruktion påvisa meningsbetydelse som skapar gemensam förståelsegrund?*
- *På vilket sätt kan en dekonstruktion ge det militärstrategiska konceptet olika meningsbetydelser?*
- *På vilket sätt kan en dekonstruktion påvisa begreppsformuleringar i MSD som genererar ontologisk trygghet?*

3.3.1 Operationaliseringsexempel – zombien

Så följer en illustration av ovan given operationalisering hur föränderligheten i ett begrepp kan vara. Som exempel här tas begreppet *zombie* vilket kan tolkas vara en kropp utan själ, en återaktiverad död eller en levande död. Man skulle kunna påstå att den är mellan liv och död men det är likväl en obestämdhet i begreppet. *Zombien är varken död eller levande eller både död och levande.* För att den ska intaga någon av dessa tillstånd måste endera död eller levande upphävas. Det görs inte i begreppet *zombie* som upptar en plats av obestämdhet och kontingens.

Nästa kapitelns analys innebär att demonstrera liknande begrepp eller formuleringar som *zombien* men avsikten är inte att fastställa att *zombien* är död och levande. Målsättningen är att påvisa och skapa förståelse för att en text kan innehålla olika betydelser och dessa betydelser har inverkan på textens avsikt. De innefattar nödvändigtvis inte att samtliga analyserade begrepp har samma bestående obestämdhet som en *zombie*. Självklarheter omkullkastas visserligen men det är olikheterna som är värdefulla och det är dit intresset ska riktas.

3.4 Material och avgränsningar

Material för arbetets analys utgörs uteslutande av text. En närläsning lämpar sig sämre för stort materialomfång vilket ställer krav på att välja texter som är representativa för det fenomen som avses studeras (Bergström & Boréus, 2005:297). Empirin i detta arbete är begränsad till MSD 16 i syfte att utgöra ett rimligt stort underlag för att möjliggöra en närläsning med dekonstruktionistisk ansats. En doktrin bör betraktas med ett källkritiskt öga eftersom den torde vara militärpolitiskt driven och bakomliggande orsaker till formuleringar och utfästelser kan vara otydliga eller inte ens avsedda att synas. Som underlag för faktainsamling och värdering bör således en sådan text hanteras med varsamhet och kompletteras med annan empiri för att skapa ett bredare underlag. I följande utredning, där närläsning sker, bör doktrinen dock

förtjänstfullt tjäna som empiri då det är de formuleringar som uttrycks i den som är föremål för diskursanalysen och som även möjliggör densamma. Då detta arbete inte strävar efter att undersöka en förändring av den militärstrategiska diskursen från tid till annan, motiveras valet av att undersöka *en* doktrin väl. Analysen avgränsas till tre av MSD uttalade syften vilket motiveras av viljan att prioritera djup framför bredd i analysen.

Doktrinen är författad och handlagd av främst militärer vilket innebär att de dels besitter fackkunskap men också engagemang som kan vara både till för- och nackdel. Doktrinen är ett officiellt och öppet dokument vilket borde medföra att viss transparens kan förutsättas. I motsatts betyder det att öppenhet får stå tillbaka för en mer tillrättalagd text. Dock innebär detta främst en fördel eftersom avsikten är en diskursanalys som undersöker huruvida doktrintexten fungerar i enlighet med sina syften. Studien avgränsas till att analysera tre av MSD uttalad syften vilket motiveras av undertecknads vilja att prioritera djup framför bredd i analysen.

4 Analys av MSD

4.1 MSD som utbildande

4.1.1 Inledning

Studiens analys besvarar inledningsvis första huvudforskningsfrågan *På vilket sätt identifieras olika meningsbetydelser i MSD genom en dekonstruktion?* genom att nyttja de i kapitel 3.3 formulerade underfrågorna. Undersökningen genomförs med doktrinsyftena sammanställda i tabell 2 som raster, dvs. doktrin som utbildande, inriktande eller som trossystem. Första området som analyseras är doktrin som utbildande vilket åstadkoms med underfrågan *På vilket sätt kan en dekonstruktion påvisa meningsbetydelse som skapar gemensam förståelsegrund?*

I MSD återfinns följande uttalande avseende dess utbildande syfte:

[...] *utbilda* på kopplingen strategi-militärstrategi inom ramen för begreppen krigföring och krishantering. (Försvarsmakten, 2016:9)

Urval av denna mening sker mot grundval av MSDs funktion som utbildande och är lämplig för dekonstruktion utifrån två aspekter: dels eftersom det uttrycks att det är just utbildning som sker och dessutom i vad. Vidare är begreppen i citatet centrala i doktrinen och en analys hur de kan tolkas blir då representativt för huruvida doktrinen skapar gemensam förståelsegrund.

Analysen inleds med att behandla begreppen *strategi* och *militärstrategi* relation till varandra för att därefter behandla *krigföring* och *krishantering* på samma sätt.

4.1.2 Strategi och militärstrategi

Sous rature: Strategi

Avseende strategi, i sammanhang av nationell sådan, råder en etablerad uppfattning att det innebär nyttjandet av de samlade medel som kan uppbringas för att uppnå ett mål. Målet är ofta att försöka kontrollera att en fiende, någon annan, inte gör något oönskat mot egna nationen. Strategin förknippas med att utgöra en rationell plan som utfärdas på högre nivå exempelvis den politiska (Beaufre, 1966:20-25; Gray, 2010:25-28). Betydelsen av begreppet strategi innebär normalt sett inte ett mindre välbetänkt, nyckfullt och osystematisk tillvägagångsätt eller plan. Vidare betraktas det inte som allmän tillgång för vem som helst utan det är ett utvalt klientel som förväntas syssla med strategisk planering.

Lappkast: Strategi

MSDs andra kapitel inleds med en kontrasterad textruta där texten gör anspråk på att leverera en definition av strategi:

Begreppet strategi definieras som ett *tankesätt* och en *aktivitet* för att i Försvarens fall *realisera* säkerhetspolitik i konkreta situationer genom att i ett sammanhang *binda ihop* ett precist *politiskt syfte* med *handling, resultat och kommunikation*. Strategi blir på så sätt en *övergripande ansats* för att hantera specifika problem och nå ett förelagt syfte med *tillgängliga medel*.

Figur 2 MSD definition strategi (Försvarens, 2016:13)³

I figur 2 noteras att strategi definieras på ett abstrakt vis genom orden *tankesätt*, *aktivitet* och *ansats*. Genom de valda orden skapas en annan mer ogripbar definition av strategi eftersom *tankesätt* härleder till *sätt att tänka* eller *tankegång*. Det frammanar en betydelse som indikerar att strategi är ett sätt att förhålla sig till en analys, ett sätt att analysera, snarare än att formulera en handlingskraftig plan. I andra sammanhang än strategi används *tankesätt* ofta som en åtskillnad mellan olika inställningar till livet. Exempelvis kan människan förändra sitt tankesätt från att vara negativt till mer positivt eller inte sitta och vänta på lyckan utan aktivt finna den. Ordet *aktivitet* föregriper i viss mån den ovan mer etablerade beskrivningen av strategi genom

³ Röda ringar är tillfört av författaren.

att påstå att strategi är en aktivitet istället för att vara exempelvis en analys baserad på så gott beslutsunderlag som står att tillgå. Aktiviteten torde komma efter planen, att vara aktiviteten som planen och strategin leder till. Vidare står även *tankesätt* och *aktivitet* till del i motsatsförhållande till varandra där förstnämnda indikerar ett förhållningssätt medan sistnämnda antyder mer handgripliga åtgärder. *Ansats* kan associeras till att vara ett försök, början av något i motsats till något färdigt. Det råder en osäkerhet i om strategin verkligen kommer att nå i mål. I MSD kommuniceras detta med emfas genom följande citat:

General Dwight D. Eisenhower:
"Plans are Nothing, planning is Everything"

Figur 3 Eisenhowercitat (Försvarsmakten, 2016:17)

Planeringen är allt men planen är ingenting innebär att planeringen är det berikande i processen men dess resultat, planen, är mindre viktig. Om strategi har meningsbetydelse av en handling som gör ett försök, en *ansats*, så lämpar sig citatet bra. Detta eftersom fruktlösheten i Eisenhowers uttalande går i takt med fruktlösheten som kan intolkas i en *ansats*. Detta kan bli svårtolkat för läsaren som har ovan etablerade definition av strategi; en väl planerad och metodiskt genomförd plan som förväntas nå mål. Dock kan det utföras ytterligare ett lappkast avseende citatet genom att tolka det som en tröst eller försäkran att i det fall strategin inte lyckas innebär det inte att allt är förlorat utan grunden, planeringen, är ändå solid att stå på.

Sous rature: Militärstrategi

Militärstrategi kan förstås på liknande sätt som ovan gjord beskrivning av begreppet strategi. Dock införs epitetet *militär* i sammanhanget vilket då innebära att verksamheten som ska planeras är av militär karaktär och utförs av militärer eller personal som tjänstgör inom Försvarsmakten. Ofta talas det om militär strategi som ett av medlen för att uppnå det politiska målet. Militärstrategin kan sägas överlämnas från politikerna som varandes ansvariga för den nationella strategiska verksamheten. Detacheringen⁴ från politiken innebär även att slagfältet, eller operationsområdet, införs som en av de zoner där militärstrategin förutsätts verka när så finnes nödgat (Beaufre, 1966:51ff; Gray, 2010:29-31). Således krävs någon form av härförarkonst för att bemästra militärstrategin vilket tydliggörs med att det är en

⁴ Detachering i detta sammanhang menas inte omfatta allt och för evigt utan växelverkan mellan politiskstrategiska och militärstrategiska nivåer pågår ständigt.

Överbefälhavare som är högst ansvarig. Militärstrategi är beroende och påverkas av förändringar i ekonomi eller politiska mål men detta betraktas inte som central sysselsättning i militärstrategi.

Lappkast: Militärstrategi

I MSD används ofta strategi, nationell strategi samt militärstrategi i sammanhang som från och till gör det utmanande att särskilja dem. Vid ett par tillfällen förtydligas detta något i MSD genom exempelvis:

Begreppet militärstrategi skall förstås som den militära aspekten av nationell strategi. (Försvarsmakten, 2016:13)

I detta sammanhang behöver nationell strategi belysas och kan kort sammanfattas handla om att skapa samverkan och synergieffekt mellan statens alla maktmedel, mellan civila och militära samt skapa sammanhang och peka ut en realistisk inriktning. Nationell strategi måste förstås ur ett antal perspektiv som exempelvis maktbalans, kultur, geografi och det internationella systemet (Försvarsmakten, 2016:13-15). Militärstrategin ska således förstås utifrån dessa perspektiv också och ”militärstrategiskt tänkande måste därför vara bredare än det strikt militära så att sammanhang kan förstås och skapas för ändamålet” (ibid:15). Ur detta tolkas att militärstrategins tänkande ska uppfattas som allomfattande och omfatta alla de perspektiv som den nationella strategin ska förstås ur. Detta innebär ett lappkast från att förstå militärstrategi som en aspekt av nationell strategi, dvs. att nationalstrategen måste beakta militära hänseenden i sin strategi. I motsats ställs meningsbetydelsen att militärstrategen måste beakta samma perspektiv som nationalstrategen, dvs. att beakta samma perspektivområden inom sitt militära tänkande. Sistnämnda avviker från ovan etablerade beskrivning av militärstrategi som en renodlad operationskonst inför och på ett stridsfält.

En annan definition:

Militärstrategi handlar om att bemästra komplex politisk och militär växelverkan, där orsak och verkan tenderar att var otydlig eller tvetydig. (Försvarsmakten, 2016:14)

För en läsare med militär akademisk skolning går det inte att bortse från det intertextuella i detta citat. Sammankopplingen mellan militär och politik, ord som *växelverkan* samt *otydlighet* i sammanhang av orsak och verkan kan associeras analogt till de principer om kriget som

utformades av Clausewitz. Exempel på associationer är formuleringar såsom kriget som en förlängning av politiken, växelverkan som avsaknad av kontroll både gentemot antagonist men också i förhållande till politiken, samt krigets atmosfär som varandes fylld av friktioner och ovisshet (Clausewitz, 1991:30f, 42, 79ff). Följaktligen skapas en diskurs som är förknippat med militär verksamhet på slagfält eller operationsområden. I motsats kan sägas att en läsare med annan skolning än krigsvetenskaplig snarare tolkar citatet som en intern antipati mellan staten och militären där utmaningen i militärstrategin är att tolka och förstå politikernas nycker.

Sammanfattning: Genom en dekonstruktion av strategi har meningsbetydelser såsom *tankesätt* i sammanhang av livsåskådning, ett *analyssätt* framförts. Strategi som *aktivitet* framför att endast vara en plan. Denna handling är en *ansats* vilket indikerar *ofullständighet*. Militärstrategi betraktas normalt på liknande sätt som strategi men med komplement av den militära aspekten. Ovan har framförts en annan diskurs där militärstrategin omfatta alla perspektiv i likhet med den nationella strategin vilket ställs i motsats till att nationalstrategen beaktar militära hänseenden i samtliga områden av sin strategi. Vidare framförs intertextuell tolkning av Clausewitz formuleringar om slagfältets friktioner och ovisshet som istället varandes en antipati mellan stat och militär grundad i politikernas nycker.

4.1.3 Krigföring och krishantering

Sous rature: Krigföring

En etablerad uppfattning om krigföring är att det utgör en verksamhet som innebär våldsutövning mellan antagonister. Traditionellt utövas krigföring av militärer som med våld påtvingar en vilja på motståndaren. Krigföring får sin betydelse utifrån sammanhang av stridsfält, ansträngning, mod samt maktmedel (Clausewitz, 1991:75, 158, 258). Enligt Nordin & Öberg (2015:394f, 400) har definitionen av krigföring som en antagonistisk kamp till del förlorats i den modern krigföringen. Argument framförs för att i den operationaliserade processen i militära staber blir krigföringen istället en iterativ och automatiserad process vars syfte är att hålla jämna steg med stabens rutiner och processer. Kriget är fortsatt våldsamt men krigföringen blir en operationaliserad process som inte överensstämmer med Clausewitz kamp mellan antagonister. Krigföring betraktas inte vara en vänlig, diplomatisk och förhandlande form av verksamhet utan implicit är minst endera antagonisten i någon form upprörd eller smärtpåverkad.

Lappkast: Krigföring

I MSD beskrivs krigföring som:

Krigföring är ett samlingsbegrepp för olika antagonistiska förfaringsätt att uppnå politiska mål. (Försvarmakten, 2016:20)

Det principiella medlet för militär krigföring är väpnad strid, [...]. Väpnad strid definieras som sammandrabbning med militär vapenmakt under krig eller annan väpnad konflikt. (Försvarmakten, 2016:23)

I citaten råder en tyngdpunkt på definition av krigföring som våldsam där vapenmakt är centralt medel. Kriget är sammandrabbande vilket skapar en diskurs som går att hänvisa till den etablerade uppfattningen om vad krigföring kan betyda. Sammantaget kan påstås att dessa citat är i linje med västvärldens uppfattning att krigföring är våldsam och antagonistiskt vilket i många fall är grundat i Clausewitz teorier

Vidare talas det i MSD om krigföring och dess olika medel. Ovan har belysts det principiella medlet men andra maktmedel än de konventionellt militära förs fram mot bakgrund av att samtiden är föränderlig och att både motståndare och motståndarens maktmedel är svårdefinierade. Man talar om modern krigföring där antagonisten har en obegränsad palett med medel att nyttja. Begrepp som cyberkrigföring, informationskrigföring, okonventionell krigföring och hybridkrigföring utvecklas och innebär att det krävs en mångfasetterad svensk försvarsmakt för att möta detta (Försvarmakten, 2016:34ff). Här formuleras en annan diskurs än den traditionellt krigiska med primärt militärt maktmedel. I MSD framförs att svensk tradition av alliansfrihet och neutralitet påverkar svensk försvarsmakts förförståelse och förutsättning att möta det komplexa motstånd som identifierats. Detta förstärks av att andra världskriget är den naturliga referens av krig som svenskar ofta har i brist på annat. Den nya komplexa världen utmanar den traditionella förståelsen av krig och fred (ibid:26, 37).

Sous rature: Krishantering

Justitiedepartementen ansvarar för Sveriges krisberedskap och målet med krisberedskapen är att kunna hantera kriser, dvs. krishantering. Målsättningen att värna om Sveriges befolkning, samhälle och dess funktioner samt grundläggande värden som demokrati och mänskliga rättigheter. Som exempel på kriser ges allvarliga olyckor som oljeutsläpp eller naturolyckor till i värsta fall krig (Regeringen, 2015). Kriser är ofta oförutsägbara, hastigt uppkomna och innebär stora påfrestningar för samhället. Vidare är det konsekvenserna som skapar krisen (Hugelius &

Tapani, 2017). Diskurserna som skapas i offentliga dokument är ofta att kriser berör samhället på nationell nivå och det är mot det krishantering riktat sig. Krishantering kopplas normalt inte samman med ett harmoniskt tillstånd där lycka och lugn blomstrar, eller där tidspress är oviktigt samt möjlighet till stillsamma möten är frekvent.

Lappkast: Krishantering

Följande definition återfinns i MSD:

Krishantering är systematiska åtgärder för att mildra eller motverka nationella såväl som internationella påfrestningar där säkerhet, liv eller samhällsvärden hotas. (Försvarmakten, 2016:19)

Vidare uttrycks följande:

[...] vi försvarar oss ytterst genom krigföring och hanterar påfrestningar på säkerheten i Sverige och utomlands genom krishantering. (Försvarmakten, 2016:22)

I MSD skapas en diskurs som bekräftar uppfattningen om kris som en samhällshotande påfrestning vilken hanteras nationellt med exempelvis Försvarmaktens stöd till samhället. En distinktion görs mellan krig och kris utifrån hur militära medel används: i krigföring nyttjas militärt våld för att uppnå politiska mål medan i krishantering kan militära resurser nyttjas för att hantera exempelvis ett säkerhetsproblem. Sammantaget syftar den nationella krishantering till att omhändertaga det som råder utanför en krigssituation samt tidsmässigt innan ett krig bryter ut (eller efter det avslutats). I motsats till detta framställs internationell krishantering som gott underlag för eventuellt utökad samarbetsbehov när så behövs. Den internationella krishantering ses som en del av en politisk solidaritetsförklaring och försök att bygga säkerhet i samverkan med andra och underbygga fred (Försvarmakten, 2016:21, 49, 65). Här skapas en annan diskurs där krishantering inte innebär att agera under påfrestande omständigheter för samhället utan snarare fungera som en förebyggande insats, en medling, för en bestående fred i en global värld.

Intressant är också formuleringen att krishantering är underordnat krigföring dvs. att Försvarmaktens uppgift att stödja andra myndigheter vid krissituationer inte är dimensionerande för uppbyggnaden av Försvarmakten (Försvarmakten, 2016:42). Detta medför att trots att både krishantering och krigföring definieras som militärstrategisk

verksamhet råder det en hierarki dem emellan. Här sker således en återgång till ovan beskrivna diskurs där krigföring och militärt våld är det centrala i militärstrategiskt sammanhang.

Sammanfattning: Krigföring betraktas normalt som våldsamt och antagonistiskt där militär våldsanvändning är centralt medel. Genom en dekonstruktion påvisas en diskurs som innebär att mindre våldsamma medel kan möta en komplex hotbild. Dekonstruktion av krishantering frammanar meningsbetydelse där den internationella krishantering framförs som förebyggande och medlande i motsats till den nationella som omhändertager påfrestningar i samhället. Vidare inordnas krishantering hierarkiskt under krigföring vilket bekräftar en diskurs av militärt våld som primärt i militärstrategiska sammanhang.

4.1.4 Sammanfattning doktrin som utbildande

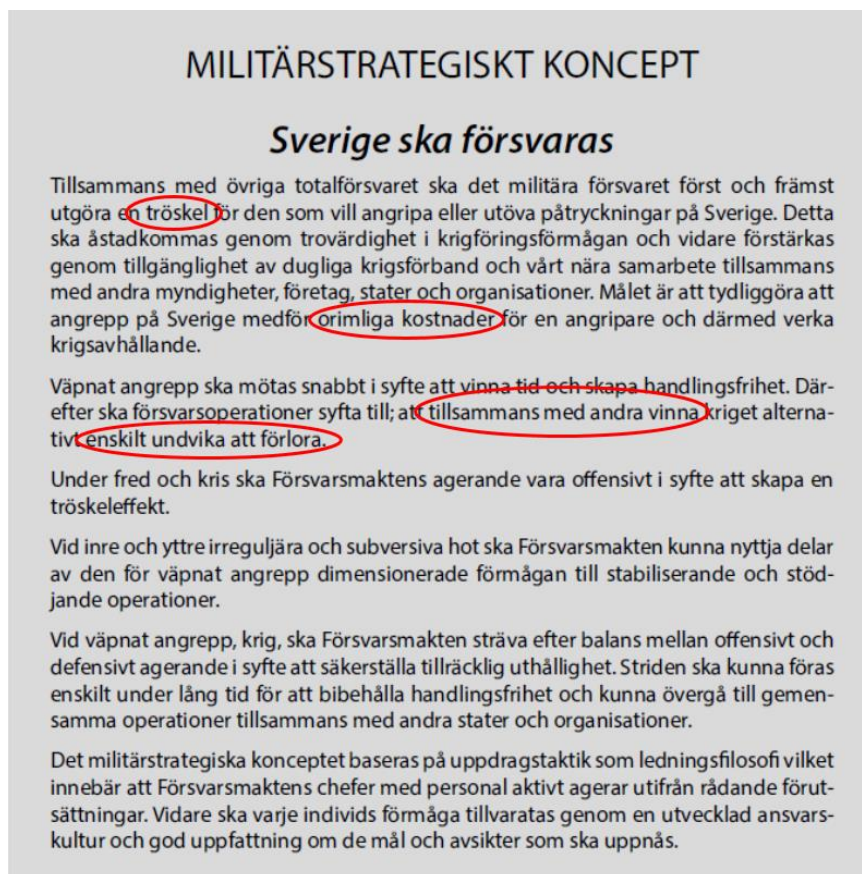
Doktrinen som utbildande och skapande av gemensam förståelsegrund har analyserats i detta delkapitel. Framkomna diskurser påvisar meningsbetydelsen av strategi i termer av tankesätt och ansats med en inbyggd ofullständighet vilket kontrasteras mot strategi som en mer handlingsinriktad plan. Krigföringens olika medel och krishanteringens förhandlande sida har framförts samt Clausewitz teorier har påvisats genomsyra begreppen. Doktrinen som producent av gemensam förståelsegrund utmanas av en motsägelsefull text, och möjligheten att fungera som utbildande och bidra med koherent kunskap blir problematisk.

4.2 MSD som inriktande

4.2.1 Inledning

I följande delkapitel avhandlas doktrinen funktion som inriktande, dvs. huruvida den kommunicerar en inriktning som kan förklara vägen framåt ur ett militärstrategiskt perspektiv. Analysen sker med hjälp av studiens andra underfråga: *På vilket sätt kan en dekonstruktion ge det militärstrategiska konceptet olika meningsbetydelse?*

Det militärstrategiska konceptet introduceras i MSDs förord av ÖB och förklaras vara kärnan i doktrinen. Konceptet formuleras i textutran i doktrinen inledning och utvecklas i MSD kapitel 4. De i figur 4, av författaren inringade begreppen, analyseras utifrån doktrinen syfte att fungera inriktande.

Figur 4 Militärstrategiskt koncept (Försvarsmakten, 2016:6)

Inledningsvis behandlas begreppet *tröskel* i relation med *orimliga kostnader* och därpå dekonstrueras formuleringarna *tillsammans med andra vinna kriget* samt *enskilt undvika att förlora* med fokusering på de inbyggda dikotomierna i formuleringen. Övergripande kommer skrivningen *strategisk efterhand* att nyttjas som hävstång i lappkasten.

4.2.2 Tröskel

Sous rature: Tröskel

Tröskel definieras ofta försvarspolitiskt som den effekt Sveriges trovärdighet, vilja och försvarsförmåga har på en angripare innan vederbörande bestämmer sig för ett angrepp. En funktionell tröskel innebär att angriparen avskräcks från ett angrepp eftersom kostnader blir för stora (Lindström & Lindvall, 2015:40). En utvidgning av begreppet kan ses i Dalsjö (2017:19-22) där tröskeln även fungerar som larmklocka och snubbeltråd i de fall där avskräckningen inte fungerat och ett angrepp sker. Med larmklockadiskursen menas att tröskeln uppmärksammar offret samt omvärlden på att en överträdelse av tröskeln har gjorts. Om offret dessutom visar förmåga att bita ifrån sig, en medveten eskalation till en nivå där den inte längre

går att ignorera, kan snubbeltrådseffekt uppnås genom att fler stater dras in. Detta torde fungera mer tydligt i sammanhang av allierade stater.

Lappkast: Tröskel

I MSD militärstrategiska koncept formuleras begreppet tröskel som den effekt vilken en trovärdig Försvarsmakts krigföringsförmåga skapar. Effekten fungerar krigsavhållande och avskräckande, dvs en antagonist avstår från att angripa Sverige eftersom det kommer bli för kostsamt (Försvarsmakten, 2016:54f). Samtidig framförs i MSD något som kallas *strategisk efterhand* och som implicit förklaras i relation till de militärstrategiska utmaningarna. Utmaningarna som nämns och utvecklas är b.l.a. att tröskeln för väpnat våld har sänkts samt att hybridkrigföringen och den breda hotbilden är svårhanterlig. Vidare framhävdas uppfattning att strategiskt överfall på Sverige kommer ske med operativ chock. Sammantaget kan sägas att Sverige förutsätts bli angripet på ett överraskande sätt eftersom en eskalation av motståndarens fientliga handlingar inte nödvändigtvis går att följa grundat på hur modern krigföring ser ut idag. Utifrån dessa utmaningar konstateras att militärstrategiska konceptet måste säkerställa att Sverige ska kunna hantera en situation där vi är i strategisk efterhand (ibid:53f). Vad innebär då strategisk efterhand? Meningsbetydelse kan ges i form av en omskrivning; oundvikligen kommer Sverige att drabbas av en invasion och därefter återstår det endast att mildra skadorna. Formuleringen *strategisk efterhand* skapar en diskurs som innebär att Sverige icke förväntar sig kunna verka avvärjande och förebyggande. Betydelse underminerar det normala begreppet *tröskel* som ska verka hindrande och utgöra en gräns vars överträdelse innebär orimliga kostnader. Snarare försvinner tröskeln till förmån för en öppen dörr eftersom det saknas tro på att tröskeln kommer fungera. Enligt militärstrategiska konceptet återstår endast väntan på hjälp från allierade.

4.2.3 Tillsammans vinna - enskilt undvika att förlora

Sous rature: Tillsammans vinna - enskilt undvika att förlora

Formuleringen i sin helhet är föremål för *sous rature* pga. dess inbyggda dikotomier i begreppen vinna/förlora samt tillsammans/enskilt. Vinna betyder normalt sett inte att *undvika att förlora*, den omskrivningen är ovanlig. Påståendet att krig vinnas tillsammans med andra står i motsatsförhållande till den solitära nationens uppfattning, (i detta sammanhang Sverige som fortfarande lever i en traditionalistisk syn avseende neutralitet och alliansfrihet), hur landet försvaras.

Lappkast: Tillsammans vinna - enskilt undvika att förlora

Formuleringen att *tillsammans med andra vinna* innebära att vinna enskilt är uteslutet. Begreppet *tillsammans med andra* medbringa en annan betydelse än om konceptet hade uttryckts såsom att Sverige ska *vinna* och därmed punkt. Genom att införa *tillsammans med andra* skapas och införs meningsbetydelsen att det är en omöjlig uppgift att vinna men med komplettering av någon annan, (underförstått personal, förmåga, materiel), är det möjligt. I förlängningen indikerar det någon form av otillräcklighet i Försvarmakten. Formuleringen *Enskilt undvika att förlora* inrymmer instabilitet på liknande sätt. Betydelsen som skapas är att om Sverige står ensamt finns inget annat än att undvika att förlora. Möjligheten till vinst uteblir och formuleringen placeras någonstans mittemellan begreppen; Sverige varken vinner eller förlorar.

Vidare kan en annan meningsbetydelse frambringas genom att formuleringen tolkas som att det framtiden har att erbjuda, är en förlust eftersom inget annat alternativ än förlust finns. Intill dess undviker man att förlora; förlust är oundvikligt men går att fördröja. Begreppet *strategisk efterhand* införes även här som belysande incitament. I MSD deklarerar att Sverige kommer behöva agera utifrån strategisk efterhand vilket, förutom att tröskeln inte fungerat, innebär en passivisering av Sveriges försvar. Med det menas att i avsaknaden av att besitta fördelen av initiativ (eftersom Sverige avser följa internationella samfundets förbud mot väpnat angrepp) kommer ett angripet Sverige att vara i efterhand. Följaktligen troligtvis närmre en förlust än en vinst förutsatt att en avsevärt större försvarskapacitet än dags datum inte ännu hunnits byggas upp. *Strategisk efterhand* innebär att motsatsförhållandet till vinst kvarstår som alternativ för Sverige; det är förlusten som kommer ske om inte hjälp anländer.

Sammanfattning: Genom en dekonstruktion med *strategisk efterhand* som hävare undermineras diskursen om tröskeln som hindrande. *Efterhand* inför meningsbetydelsen att Sverige förutsätts bli överraskat och utan initiativ vilket omdefinierar tröskel till att vara likt en öppen dörr. Dekonstruktion har även belyst motsägelser mellan dikotomierna i militärstrategiska konceptet. Resultatet är att vinst är omöjlig enskilt samt att förlust är oundvikligt men går att fördröja. Formuleringen innebär att om Sverige står ensamt uteblir vinst eftersom inget annat än att undvika att förlora återstår. Begreppet blir instabilt och flytande, det blir varken eller.

4.2.4 Sammanfattning doktrin som inriktande

Doktrinen som inriktande, dvs. huruvida den kommunicerar en inriktning som kan förklara vägen framåt, har analyserats. Doktrinen fungerar inriktande men inte nödvändigtvis mot en avsikt som ursprungligen avsågs. Dekonstruktionen påvisar en diskurs där alternativen för Sverige är utebliven seger och en oundviklig förlust samt en dysfunktionell tröskel. I förlängningen kan säkerligen en sådan ambivalent och oattraktiv inriktning diskuteras.

4.3 MSD som trossystem

4.3.1 Inledning

I detta delkapitel nyttjas tredje underfrågan: *På vilket sätt kan en dekonstruktion påvisa begreppsformuleringar i MSD som genererar ontologisk trygghet?* för att undersöka huruvida doktrinen kommunicerar meningsbetydelse som ger förutsättningar för dess funktion som trossystem.

Analysen av doktrin som trossystem behandlar dess funktion av att kunna ge vägledning även när omvärlden förändras. Analysen utgår från följande citat:

MSD kan jämföras med en kompass som i kombination med gott omdöme ska ge riktning och övergripande vägleda Försvarmaktens personal att nå målen. (Försvarmakten, 2016:9)

Samt:

MSD 16 pekar ut den militärstrategiska huvudkursen för Försvarmakten [...]. (Försvarmakten, 2016:9)

4.3.2 Kompass

Sous rature: kompass

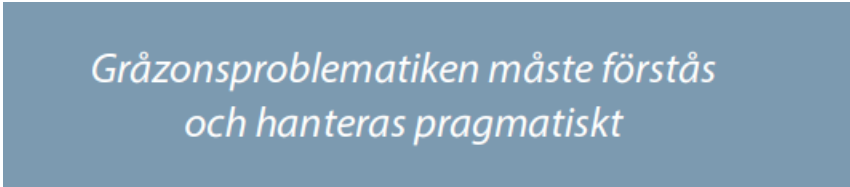
En kompass och dess kurs betyder normal något att följa vilket är bestående även om vädret förändras eller sjöhävningen ökar. Det är i det sammanhanget, när sikten nedgår, som kompassen vägleder. Metaforiskt kan det jämföras med ontologisk trygghet, dvs. att människan känner trygghet i en hotfull värld eftersom man har något bestående att tro på. I motsats uppfattas en kompass normalt inte som svajig eller svår att följa. I det fallet övervägs antagligen kompassen som dysfunktionell.

Lappkast: kompass

Tyngdpunkten i doktrintexten är inte att förmedla diskurs avseende exempelvis militär identitet eller samhörighet vilket skulle skapa en ontologisk trygghet. I större omfattning återfinns rationalistisk omvärldsanalys med försök att formulera ett yttre hot, om än ett föränderligt sådant. Ovan gjorda analyser under rubrikerna som avhandlar doktrin som utbildande respektive inriktande har meningsbetydelser identifierats vilka kan sammanfattas vara omfångsrika i sin beskrivning av omvärlden. Doktrintexten försöker beskriva omvärldens föränderlighet och dessutom ge så många perspektiv som möjligt för att hantera detta. I sin helhet går detta att applicera i analysen av doktrin som trossystem. Genom doktrinens försök att formulera detta stora omfång av rationalistisk omvärldsanalys, samt lösningar på hur det ska hanteras, skapas en svajig kompasskurs. Huvudkursen är inte tydlig i alla avseenden.

Att formulera doktrin som ett trossystem innebär att plats behöver ges för tidlösa och flexibla formuleringar framför att fylla doktrinen med framställningar av världen utifrån ett rationalistiskt perspektiv. Detta eftersom rationalistens jakt på orsak och verkan, samt försök att beskriva omvärlden och ge rekommendationer om hur vi ska agera i den, innebär en ständig doktrinrevidering. Heliga skrifter revideras inte. I MSD återfinns ett par områden som kan hänföras till mer adaptiva formuleringar och filosofier vilka öppnar för tolkningsmöjligheter beroende på situation. Ett område är *gråzonsproblematiken* vilken definieras som otydligheter som uppstår mellan tillstånd av fred och krig. Detta orsakas av variationen av hur strategiska maktmedel nyttjas mot Sverige och följden blir att det bildas tvetydiga risker och hot (Försvarmakten, 2016:37). En annan omvärldsdiskurs skapas.

Följande kontrasterade textruta återfinnes som svar på gråzonsproblematiken:

*Gråzonsproblematiken måste förstås
och hanteras pragmatiskt*

Figur 5 Gråzonsproblematikens lösning (Försvarmakten, 2016:38)

Citatet innebär en detachering från doktrin som ett rationalistiskt ramverk eftersom ett pragmatiskt förhållningssätt, i socialkonstruktionistisk sammanhang, innebär en livsåskådning som inriktar sig på att göra det som är praktiskt funktionellt i det sociala sammanhang man

befinner sig i. (Psykologiguide, 2017b). Här framträder i doktrinen en möjlighet till adaptivt förhållningssätt till en värld som är svår att förutspå.

Ett annat område som är formulerat i mindre dirigerande ordalag, och som kan uppfattas vara mer formbar, är ledningsfilosofin *uppdragstaktik*. I MSD innebär uppdragstaktik bl.a. att avsikten med uppdraget samt händelseutvecklingen är centralt. Underställda chefer får långtgående mandat att nå *avsikten* med uppdraget utifrån det som sker på slagfältet (Försvarmakten, 2016:68).

4.3.3 Sammanfattning doktrin som trossystem

Genom en dekonstruktion av doktrinen metafor *kompass* har formuleringarna i MSD avseende omvärldsanalys och hotbild påvisats motverka kompassens vägledande funktion vilket skapar en svajig kurs. Dock har kompassen som vägledande verifierats med diskurser i form av gråzonsproblematik, pragmatiskt förhållningssätt samt uppdragstaktik.

4.4 Kommunicerar MSD sina syften?

I följande delkapitel avhandlas huruvida analysen av MSD kan stärka eller motsäga de uttalade syften som doktrinen har. Avsikten är att belysa huruvida doktrindilemmat är aktuellt avseende MSD. Detta sker genom att arbetets andra huvudfråga besvaras: *På vilket sätt kan resultatet av dekonstruktionen åskådliggöra om MSD kommunicerar sina syften?*

MSD avviker från syftet att utgöra en lärosats (dogm) genom att lyfta fram formuleringar som fungerar vägledande och inriktande. I motsats till detta definieras *doktrin* enligt följande: ”tydliggjord lära, [...], som grundval för handling” (Försvarmakten 2016:9). Det lärande anslaget stärks genom uppmaningen att doktrintextens innehåll ska förmedlas till all Försvarmaktspersonal och att det är ett chefsansvar att genomföra utbildningen. Doktrinen som dagens sanning förstärks med uttrycket att den kan bli föremål för revidering om förutsättningar såsom egna förmågor eller omvärlden förändras märkbart (ibid:10). Formuleringarna innebär en avsikt att förmedla sanning och i det sammanhanget blir diskussionen om doktrinen funktion som lärande, samt svårighet att undvika att bli en dogm, aktuell (McInnes, 2007:130; Parton, 2008:87). Det den dekonstruktiva handlingen åstadkommer är att lyfta fram en meningsbetydelse som inte är självklar samt att påvisa hur olika en text kan tolkas utifrån läsarens förförståelse. Förutsättningarna för doktrin att fungera som erfarenhetsbank eller kunskapsförmedlare undermineras då av ambivalensen som skapas

av dekonstruktionen. Detta förutsatt att det är västvärldens logocentrism som råder. Hade avsikten å andra sidan varit att förmedla ett förhållningssätt att möta en komplex värld är förutsättningarna bättre för MSD att fungera som utbildande. Så är dock inte fallet med MSD då dess föresats är att formulera "hur det militära försvaret ska nyttjas" (Försvarsmakten, 2016:9).

Ambitionen att doktrinen ska fungera inriktande och tydliggöra en väg framåt återfinns i det militärstrategiska konceptet. Konceptets funktion kan liknas med forskningsdebattens identifierade syften såsom doktrin som förmedlare av hur kriget ska föras så att det vinnas eller som militärens modus operandi (Høiback, 2011:897; Posen, 2016:160; Honig, 2016:276). I den dekonstruktiva handling som ovan gjorts avseende militärstrategiska konceptet uppstår två problem. Det första innebär att motsatsförhållanden i dikotomierna vinna/förlora samt tillsammans/enskilt, skapar en motsägelse som torde vara svårhanterligt för läsaren. I detta sammanhang kan påstås att doktrinen avser ge en inriktning att kriget ska vinnas men levererar istället en förlust och en öppen dörr. Det andra problemet är, i likhet med ovanstående resonemang om doktrin som didaktisk, att en dekonstruktion visar på olika meningsbetydelser vilket innebär utmaningar för en läsare med västerländsk logocentristisk filosofi samt positivistisk syn. I sådant fall krävs en tydlighet avseende omvärldshot och fiender samt orsak och verkan vilket olika diskurser inte enkelt tjänar. Detta styrker Palazzos (2008:1) påstående att doktrinen skapades i en värld där hotet var känt och tydligt och har således i den moderna komplexa världen förlorat sin funktion. McInnes (2007:131) menar att det formella tänkandet i doktrin förmedlas på bekostnad av det intuitiva eftersom det är utmanande för ett auktoritärt officiellt ramverk att fungera som beskrivande framför att vara föreskrivande. Slutsatsen av ovanstående innebär att såsom MSDs militärstrategiska koncept är formulerat skapas mindre goda förutsättningar för doktrinen att verka inriktande. Åtminstone i meningen av inriktande mot något eftertraktat istället för en förlust.

Doktrin har, i generella ordalag, en epistemologisk ansats som varandes fundamentalt positivistisk, dvs. kunskap om världen härleds från exempelvis erfarenhet och historia (McInnes, 2007:134). Den stora utmaningen för MSD att fungera som ett trossystem ligger eventuellt i detta. Viljan att omfamna den föränderliga världen i doktrintexten tjänar inte doktrin som trossystem eftersom doktrinen kontinuerligt måste omformuleras efter de förändringar som utgör dess sanningsbegrepp. Beskrivning och formuleringar i doktrinen avseende gråzonsproblematik och i synnerhet uppdragstaktik utgör ett embryo till de principer Ångström

& Widén (2016:207) framför som grund för samhörighet och som transformerar den militära individen till den kollektiva. Principerna ska fungera som ”detta är vad vi tror på” oavsett vad som sker vilket alstrar ontologisk trygghet.

5 Avslutning

5.1 Diskussion av resultatet

5.1.1 Sammanfattning

Ovan gjorda analys av MSDs syften har genom dekonstruktion påvisat motsatsförhållanden i doktrintexten och således konstaterat att detta inverkar på samtliga tre analyserade doktrinsyften. Resultatet kan tolkas utifrån två aspekter. Först innebär det att en text som gör anspråk på att förmedla en produkt, exempelvis inriktning eller utbildning, och sedermera levererar motsägelsefulla produkter, innebär problem för läsaren. Den andra aspekten är att, en text som kan påvisas innehålla motsatsförhållande och således orsaka ambivalens, blir naturligtvis svår att använda som dogm eller inriktande; dvs. något som alla förstår på samma sätt. I dess motsats ökar förutsättningarna för doktrin som trossystem på motsvarande sätt genom att ge läsaren möjlighet att i större mån tolka själv.

Första aspekten kan kopplas till vad McInnes (2007:133f) påstår avseende utbildning och *vad* det är för utbildning som förmedlas i doktrinen. Om avsikten är att ge verktyg, way of warfare, som fungerar i en viss kontext så uppstår problem när doktrinen möter en föränderlig värld. Men utbildar doktrinen militärer till att bli innovativa analytiska tänkare ökar förutsättningarna för doktrинens utbildande funktion i ovan beskrivna värld. Resultatet avseende analysen av doktrin som inriktande visar även den på motsägelser. Dikotomierna vinna/förlora och enskilt/tillsammans skapar en sådan ambivalens att en inriktning av en Försvarsmakt blir svår. En doktrin som ska verka inriktande behöver en uttalad distinkt formulering för att lyckas. I detta sammanhang torde det inte vara upp till läsaren att välja. Analysens resultat har påvisat hur MSD har förutsättningar att fungera som vägledande trossystem, dock i begränsad form. Embryona gråzon, pragmatism och uppdragstaktik är troligtvis en god start för en doktrin att kommunicera vägledning i en föränderlig värld.

Den andra aspekten är svår men går inte att bortse ifrån. En tolkning av en text utgår från läsaren och dennes förförståelse vilket måhända är meningslöst att förfäkta. En framkomlig väg torde istället vara att acceptera och nyttja detta som grund för ett fruktsamt kritiskt förhållningssätt.

Sammanfattningsvis vill undertecknad hävda att MSDs förutsättningar att kunna fungera som avses i alla i doktrintexten angivna syften, är begränsade. Detta motiveras främst genom argument att MSD inte undkommer doktrindilemmat. Nyttofunktioner som trossystem, baserat på en konstruktivistisk och antipositivistisk syn är näppeligen möjligt att kombinera med funktioner som lärosats eller inriktande formuleringar som beskriver hur en krigföring ska genomföras. I MSD öppnas upp för att frångå doktrin som dogm genom att införa begrepp som *dynamik*, läsaren ska *förhålla sig* till olika *perspektiv* samt att doktrinen ska fungera som ett *ramverk*. Den komplexa världen och följaktligen den moderna krigföringens mångfasetterade hotbild och medel beskrivs på ett reflekterande sätt men lösningarna för att hantera detta, uppdragstaktik och manöverkrigföring, är grundade på västvärldens hårt rotade sanningsbegrepp. Sistnämnda är exempelvis historien av reguljär krigföring och Clausewitz teorier om den. Det råder en skillnad mellan att tappert försöka omfamna alla möjligheter som kan förekomma och på så sätt försöka hantera alla tänkbara händelser som kan inträffa, och att istället skapa en text vars diskurser följsamt kan tolkas utifrån en föränderlig värld. Det innebär måhända ett vägval mellan realism och relativism eller rationalism och konstruktionism vilket är stora frågor att förhålla sig till. Dock är det utmanande att bibehålla ett sanningsbegrepp grundat på västerländsk logocentrism och samtidigt försöka skapa ett trossystem med konstruktionistisk ansats.

5.1.2 Doktrin och kriget

Honig (2016:274f) menar att förutsättningar för att utbilda militärer till analytiska tänkare kräver att man avlägsnar sig från förhållningssätt grundat i krigsteorier formulerade av Clausewitz. Med sistnämnda avses exempelvis fokuseringen på våld, tyngdpunkt, antagonism och kulminationspunkt. Att avlägsna sig från denna tradition skulle eventuellt öka möjligheterna att möta en motståndare som inte har samma förförståelse för teorier om kriget och som dessutom besitter en annan palett av värderingar. Överraskning definieras i MSD som *angreppssätt som saknar förebild* och uttrycks med emfas som lösningen på gråzonsproblematik och motståndarens hybridkrigföring (Försvarsmakten, 2016:37). Krävs det då inte överraskning *både* i tänkande *och* agerande? Om tänkandet står fast rotat i traditionella militärteoretiska banor är det knappast möjligt att utifrån det agera överraskande.

Detta påstående kan underbyggas med argument utifrån den taktik som nyttjades under operation Defensive Shield på Västbanken 2002. Taktiken, *walking through walls*, innebar att israelerna transformerade den urbana miljön och arkitektur till dess motsats. Istället för att

framrycka längs vägar och använda dörrar eller fönster sprängde man sig rakt igenom husens tak, golv och väggar. Väggar blev vägar och vägar blev hinder i meningen av att man undvek dem. Tillvägagångssättet grundades i en skolning av kritiska postmodernistiska tänkare samt arkitektonisk dekonstruktivism i vilket derridansk dekonstruktion är en stor influens (Weizman, 2005:8f, 14). Walking through walls innebar att man frångick västerländsk militärteori som grundad i Clausewitz formuleringar och istället anammades en dekonstruktiv filosofi. Genom att ifrågasätta den självklara tolkningen av miljön nyttjade man motsatsförhållanden, inte bara filosofiskt utan även i den fysiska världen, till att tjäna överraskande och *angreppsätt utan förebild*, överraskning, skedde. Slutsatsen från detta är att om doktrinen ska fungera utbildande behövs mer än en uppmaning om innovation. Utbildning måste ske i *hur* militären ska tänka och uppträda överraskande, vilket skulle ge förutsättningar för att så verkligen sker.

Så några ord om logocentrism. Om en läsare av en text "bekänner" sig till västvärldens logocentrism, dvs. att språket är logiskt och äkta vilket således möjliggör ett universellt tänkande, innebär ett dekonstruktivistiskt förhållningssätt en viss plåga. Meningsbetydelseernas ambivalens kan uppfattas som obehagliga eftersom ambivalensen kullkastar världsbilden som ger mening till den världen läsaren lever i. Exempelvis: hur reagerade västvärldens när Iraks informationsminister under Irakkriget 2003, Mohammed Saeed al-Sahaf, inför hela världen förklarade att de amerikanska stridsvagnarna som rullade in i Bagdad var illusioner? Reaktionen blev att uttalandet bortförklarades genom att stämpla det som vansinnespropaganda och informationsministern fick öknamnet Bagdad-Bob. Det som skedde var att dikotomierna verklighet/illusion rubbades. I en västerländsk världsåskådning är *verkligheten* den privilegierade uppfattningen och den som är sanningen framför *illusionen*. När Bagdad-Bob identifierade dess motsats, illusion, samt flyttade fram den genom att göra anspråk på att det var den nya sanningen, rubbades verklighetsuppfattningen. Bagdad-Bob ifrågasätter både vår uppfattning om världen (destruerar) och framför en annan sanning (konstruerar) vilket avfärdades som galenskap.

5.2 Reflektion

Kritik kan framföras mot att diskursanalys är svårt att separera från fria associationer och subjektivitet vilket i förlängningen kan ifrågasätta det egentliga vetenskapliga värdet, dvs. avslöjas något egentligen (Bergström & Boréus, 2005:291-294)? Mot detta argumenteras att dekonstruktion, utifrån förutsättningarna att inte endast utgöra en ordlek, bidrager framförallt med ett metodologiskt och tydligt ifrågasättande av självklarheter. Att försöka få läsaren att

avlägsna sig från det förgivettagna och finna nya vägar är berikande. Genom att ge alternativ av meningsbetydelser överförs makten till läsaren vilket bör bidra till ett kritiskt tänkande och förhållningssätt. I föreliggande studie är den stora utmaningen att som författare själv distansera sig från sin logocentrism och att förhålla sig dekonstruktivt i allt, dvs. att ingenting är. I föreliggande arbete är meningsbetydelserna många och nedslagen få, och de som har gjorts, har bara gjorts några sekunder.

5.3 Fortsatt forskning

Som ett komplement till denna studie skulle en utökning av empirin till att omfatta fler doktriner möjliggöra analys av förändring avseende t.ex. doktrins syfte eller relation till militär ontologi. Semiotisk bildanalys av bilder förekommande i MSD i kombination med analys av paratexten skulle berika nyss genomförda arbete. Ett annat forskningsområde som går att ansluta sig till är krigsmaktens förmåga till innovation vilket kan studeras utifrån doktrinära frågeställningar såsom doktrinens funktion som ortodox renlära alternativt adaptivt trossystem. I detta sammanhang torde textanalysen med fördel kompletteras med intervjuer eller grupparbetesexperiment.

6 Referenser

Litteratur

Allwood, C. M., & Erikson, M. G. (Red). (1999). *Vetenskapsteori för psykologi och andra samhällsvetenskaper*. Lund: Studentlitteratur.

Ansorge, J. T. (2010). Spirits of war: A field manual. *International Political Sociology*, 4(4), 362–379.

Beaufre, A. (1966). *Modern strategi för fred och krig*. Stockholm: Prisma.

Bergström, G., & Boréus, K. (Red). (2005). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Borg, S. (2014). European integration and the problem of the state: Universality, particularity,

and exemplarity in the crafting of the European Union. *Journal of International Relations and Development*, 17(3), 339–366.

Börjesson, M. (2003). *Diskurser och konstruktioner: En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur.

Börjesson, M., & Palmblad, E. (Red). (2007). *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Clausewitz, C. von. (1991). *Om kriget*. Stockholm: Bonnier Fakta.

Culler, J. D. (1983). *On deconstruction : Theory and criticism after structuralism*. London: Routledge & Kegan Paul Ltd.

Dalsjö, R. (2017). *Fem dimensioner av tröskelförsvaret* (FOI-R--4458--SE). Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

Derrida, J. (1991). *A Derrida reader: Between the blinds*. New York: Columbia University Press.

Derrida, J. (2005). *Lagens kraft: Auktoritetens mystiska fundament*. Eslöv: Östlings bokförlag Symposion.

Försvarsmakten. (2016). *Militärstrategisk doktrin - MSD 16*. Stockholm: Försvarsmakten.

Gray, C. S. (2010). *The strategy bridge: Theory for practice*. Oxford: Oxford University Press.

Honig, J. W. (2016). The tyranny of doctrine and modern strategy: Small (and large) states in a double bind. *Journal of Strategic Studies*, 39(2), 261–279.

Hugelius, K., & Tapani, J. (2017). *Krishantering i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Høiback, H. (2011). What is Doctrine? *Journal of Strategic Studies*, 34(6), 879–900.

Høiback, H. (2016). The anatomy of doctrine and ways to keep it fit. *Journal of Strategic Studies*, 39(2), 185–197.

Jackson, D. A. P. (2013). *The roots of military doctrine: Change and continuity in understanding the practice of warfare*. Fort Leavenworth, Kansas: Combat Studies Institute Press.

Kjørup, S. (1999). *Människovetenskaperna: Problem och traditioner i humanioras vetenskapsteori*. Lund: Studentlitteratur.

Lenz Taguchi, H. (2000). *Emancipation och motstånd : Dokumentation och kooperativa läroprocesser i förskolan*. Doktorsavhandling. Stockholm: HLS Förlag.

Lindström, M., & Lindvall, F. (2015). *Vill du ha fred, rusta för krig* (FOI-R--4047—SE). *Perspektiv på en svensk tröskel*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.

McInnes, C. (2007). The British Army's new way in warfare: A doctrinal misstep? *Defense and Security Analysis*, 23(2), 127–141.

Milliken, J. (1999). The study of discourse in international relations: A critique of research and methods. *European Journal of International Relations*, 5(2), 225–254.

Nordin, A. H. M., & Öberg, D. (2015). Targeting the Ontology of War: From Clausewitz to Baudrillard. *Millennium: Journal of International Studies*, 43(2), 392–410.

Palazzo, A. (2008). *From Moltke to Bin Laden: The relevance of doctrine in the contemporary military environment*. Duntroon, A.C.T.: Land Warfare Studies Centre.

Parton, N. (2008). In defence of doctrine...but not dogma. *Defense & Security Analysis*, 24(1), 81–89.

Posen, B. R. (2016). Foreword: Military doctrine and the management of uncertainty. *Journal of Strategic Studies*, 39(2), 159–173.

Spivak, G. C. (1976). Translator's preface. I J. Derrida, *Of Grammatology* (ix-lxxxvii). Baltimore London: Johns Hopkins University Press.

Wahl, T. (2007). Konstruktioner av kroppsfakta: Beskrivningar av barns motorik i medicinska journaler. I M. Börjesson & E. Palmblad (Red.), *Diskursanalys i praktiken* (s.196-220). Malmö: Liber.

Weizman, E. (2005). Walking through walls: Soldiers as architects in the Israeli/Palestinian conflict. *Radical Philosophy*, 136(March/April), 8–22.

Winther Jørgensen, M., & Phillips, L. (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Zehfuss, M. (2009). Jacques Derrida. I J. Edkins & N. Vaughan-Williams (Red.), *Critical theorists and international relations*. London: Routledge.

Zehfuss, M. (2011). Targeting: Precision and the production of ethics. *European Journal of International Relations*, 17(3), 543–566.

Ångström, J., & Widén, J. J. (2016). Religion or reason? Exploring alternative ways to measure the quality of doctrine. *Journal of Strategic Studies*, 39(2), 198–212.

Internet

Ambigram. <http://www.illusioner.nu/>. Hämtad 2018-01-22.

Psykologiguiden. (2017a). *Ontologisk trygghet*. Tillgänglig:
<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=ontologisk>

Psykologiguiden. (2017b). *Pragmatism*. Tillgänglig:
<https://www.psykologiguiden.se/psykologilexikon/?Lookup=pragmatism>

Regeringen. (2015). *Mål för krisberedskapen*. Hämtad 2018-02-19, från
<http://www.regeringen.se/regeringens-politik/krisberedskap/mal-for-krisberedskap/>